

เอกสารทางวิชาการ

เรื่อง

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับยุทธศิลป์และการออกแบบทางยุทธการ
(Military Operational Art and Operational Design)
สำหรับนักศึกษาวิทยาลัยการทัพอากาศ หน่วยนอก และนักศึกษามิตรประเทศ

เรียบเรียงโดย

นาวาอากาศเอก ธีรวัฒน์ ชูสงแสง

หลักสูตรการทัพอากาศสหรัฐอเมริกา
Air War College, Alabama, U.S.A.

พ.ศ.๒๕๖๖

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าเพื่อจัดทำเอกสารแนะนำความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับยุทธศิลป์และการแผนแบบทางยุทธการ (Military Operational Art and Operational Design) สำหรับนักศึกษาวิทยาลัยการทัพอากาศหน่วยนอกและนักศึกษามิตรประเทศ เอกสารฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการไปศึกษาหลักสูตรการทัพอากาศสหรัฐฯ และความกรุณาจากคณาจารย์วิทยาลัยการทัพอากาศที่ให้คำแนะนำและข้อพิจารณาต่าง ๆ ในบริบทสภาพแวดล้อมของกองทัพไทย รวมทั้งความมุ่งหมายในการพัฒนากำลังพลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ระดับผู้บังคับบัญชาและฝ่ายเสนาธิการระดับสูงของกองทัพอากาศ

ขอขอบคุณ ท่านผู้อำนวยการกองการศึกษา วิทยาลัยการทัพอากาศ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ นายทหารการศึกษา และเจ้าหน้าที่ในหน่วย ที่คอยช่วยเหลือในเรื่องข้อมูลและข้อเท็จจริงของการจัดการศึกษาหลักสูตรการทัพอากาศ อุปสรรค ปัญหา เนื้อหาและวัตถุประสงค์ของแต่ละรายวิชาที่เกี่ยวข้อง ตามหลักสูตรที่วิทยาลัยการทัพอากาศเคยใช้งานในอดีต รวมทั้งการดำเนินงานทางธุรการอื่น ๆ ซึ่งเอกสารฉบับนี้คงไม่อาจสำเร็จโดยราบรื่น หากไม่ได้ความช่วยเหลือและการสนับสนุนจากทุกท่าน ผู้เขียนจึงขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้

คำนำ

ความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ทางทหารที่แม้ไม่ถูกกล่าวถึงโดยผู้บังคับบัญชา และไม่ปรากฏในสายตาผู้อื่น แต่ยังคงเป็นข้อเท็จจริงว่า การให้ความสำคัญและลงทุนกับการศึกษาทางทหาร ทำให้กำลังพลของฝ่ายเรา คิดได้ครอบคลุมกว่า ลึกกว่า รอบคอบกว่า และเร็วกว่า และนั่นทำให้ความสามารถที่จะรบให้ชนะ เป็นจริงได้

การปฏิบัติการทางทหารให้ได้ผลนั้นต้องการแรงสนับสนุนที่เข้มแข็งจากภาคพลเรือนและมิตรประเทศ ดังนั้นสถาบันการศึกษาทางทหารในระบบการศึกษาของทหารอาชีพชั้นสูง เช่น วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร วิทยาลัยการทัพ และโรงเรียนเสนาธิการเหล่าทัพ จึงเปิดรับนักศึกษาพลเรือนและนักศึกษาจากมิตรประเทศเข้าร่วมศึกษาในหลักสูตร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความตระหนักรู้และความเข้าใจในเรื่องความมั่นคงของชาติในมิติการใช้เครื่องมือทางทหารสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของประเทศให้บรรลุผลสำเร็จ การทำให้พลเรือนที่ไม่คุ้นเคยกับนิยามศัพท์ และการปฏิบัติการทางทหารมาก่อน รวมทั้งนักศึกษามิตรประเทศที่เข้าใจภาษาไทยทางทหารอย่างจำกัดให้เข้าใจศาสตร์ทางทหารชั้นสูง จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่อาจมองข้าม และเป็นที่มาของเอกสารวิชาการนี้ ที่มุ่งหมายปูพื้นฐานให้กับนักศึกษาเหล่านั้น

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารวิชาการฉบับนี้ จะเป็นองค์ความรู้พื้นฐานสำหรับวิทยาลัยการทัพอากาศ กองทัพอากาศ และสถาบันการศึกษาทางทหารของเหล่าทัพอื่น ๆ ของกองทัพไทย ที่จะช่วยให้การเรียนรู้ของนักศึกษาจากหน่วยนอกและนักศึกษาจากมิตรประเทศมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีความเข้าใจการใช้เครื่องมือพลังอำนาจด้านการทหารของรัฐในการพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของชาติอย่างถูกต้องและครบถ้วน ตลอดจนสามารถมอบความรู้อันเป็นประโยชน์แก่บุคลากรทางทหารและผู้สนใจทั่วไปได้ศึกษาต่อไป

นาวาอากาศเอก ชันยวัต ชูสงแสง

รอง ผอ.กทศ.วทอ.ยศ.ทอ.

๑๙ ธันวาคม ๖๖

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
คำนำ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญภาพ	ง
สารบัญตาราง	จ
อภิธานศัพท์	ฉ
บทที่ ๑ ยุทธศิลป์และการแผนแบบทางยุทธการ	๑
ความแตกต่างของยุทธศิลป์และการแผนแบบทางยุทธการ	๑
ยุทธศิลป์และการแผนแบบทางยุทธการในการวางแผนทางทหาร	๒
บทที่ ๒ การเตรียมข่าวกรองร่วมของสภาพแวดล้อมการปฏิบัติการกับการแผนแบบทางยุทธการ	๕
ความสำคัญของการเตรียมข่าวกรองร่วมของสภาพแวดล้อมการปฏิบัติการสำหรับการแผนแบบทางยุทธการ	๕
ข่าวกรองที่ต้องจัดเตรียมสำหรับการแผนแบบทางยุทธการในการปฏิบัติการร่วม	๗
บทที่ ๓ พลังอำนาจแห่งชาติกับยุทธศิลป์และการแผนแบบทางยุทธการ	๙
พลังอำนาจแห่งชาติกับกลยุทธ์ทางทหาร	๙
การใช้พลังอำนาจแห่งชาติด้านการทหารของรัฐ	๑๑
บทที่ ๔ การแผนแบบทางยุทธการ	๑๔
แนวคิดและองค์ประกอบพื้นฐานของการแผนแบบทางยุทธการ	๑๔
การทำความเข้าใจนโยบายและทิศทางในระดับยุทธศาสตร์	๑๕
การทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมการปฏิบัติการ	๑๕
การกำหนดสภาวะสุดท้ายทางทหาร	๑๗
การระบุปัญหาและกำหนดสมมติฐาน	๑๙
การวิเคราะห์และกำหนดจุดศูนย์ดุล	๒๔
แนวทางการค้นหาจุดศูนย์ดุล	๒๗
การจัดทำแนวทางการปฏิบัติการ	๓๐
การทำแผนแบบทางยุทธการและแนวทางการปฏิบัติการในทางปฏิบัติ	๓๒

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๕ เจตนารมณ์ของผู้บังคับบัญชาทางทหาร และข้อแนะนำในการวางแผน	๓๕
หัวข้อและแบบมาตรฐานในการจัดทำเจตนารมณ์ของผู้บังคับบัญชาและข้อแนะนำ ในการวางแผน	๓๕
บทที่ ๖ บทสรุปและข้อเสนอแนะ	๔๑
บรรณานุกรม	๔๒
ประวัติผู้เขียน	๔๕

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ ๑ ยุทธศิลป์และระดับความสำเร็จของชัยชนะ	๒
ภาพที่ ๒ มุมมองแบบองค์รวมของยุทธศิลป์ (Operational Art)	๓
ภาพที่ ๓ ความสัมพันธ์ระหว่างยุทธศิลป์และการแผนแบบทางยุทธการกับการวางแผนทางทหาร	๔
ภาพที่ ๔ ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการวางแผนทางทหารกับการเตรียมข่าวกรองร่วม ของสภาพแวดล้อมการปฏิบัติการ	๖
ภาพที่ ๕ กรอบการแผนแบบทางยุทธการ	๑๔
ภาพที่ ๖ มุมมองแบบองค์รวมต่อสภาพแวดล้อมการปฏิบัติการ	๑๕
ภาพที่ ๗ การเขียนแบบจำลองแยกตัวแสดง	๑๖
ภาพที่ ๘ การเขียนแบบจำลองระบุความสัมพันธ์ บทบาทหน้าที่ และระดับความเข้มข้น ของความสัมพันธ์	๑๘
ภาพที่ ๙ การแยกตัวแสดงหลักระดับรัฐ	๒๒
ภาพที่ ๑๐ การแยกตัวแสดงด้านต่าง ๆ ของระบบของรัฐ	๒๒
ภาพที่ ๑๑ การแยกตัวแสดงในระดับองค์ประกอบภายใน ของระบบการทำงานของรัฐข้าศึก	๒๓
ภาพที่ ๑๒ การค้นหาจุดศูนย์ตุลจากกรอบแนวคิด End-Ways-Means	๒๘
ภาพที่ ๑๓ ตัวอย่างการนำเสนอแนวทางการปฏิบัติการในรูปแบบกราฟิกประกอบคำอธิบาย ระดับการใช้เครื่องมือพลังอำนาจของรัฐ	๓๐
ภาพที่ ๑๔ ตัวอย่างการนำเสนอแนวทางการปฏิบัติการในรูปแบบกราฟิกประกอบคำอธิบาย ระดับเครื่องมือพลังอำนาจด้านการทหาร	๓๑
ภาพที่ ๑๕ บทบาทของแนวทางการปฏิบัติการในการเปลี่ยนแปลงปัจจัยหรือองค์ประกอบต่าง ๆ จากระบบ ณ ปัจจุบัน ไปสู่ระบบที่ปรารถนา	๓๒
ภาพที่ ๑๖ การออกแบบแนวทางการปฏิบัติการ	๓๔
ภาพที่ ๑๗ ตัวอย่างแบบมาตรฐานของคำสั่งศูนย์บัญชาการทางทหารในการให้คำแนะนำ การปฏิบัติการ	๓๖

สารบัญตาราง

ตารางที่ ๑ แสดงตัวอย่างการวิเคราะห์ขีดความสามารถวิกฤติและจุดศูนย์ดุล

หน้า

๒๙

อภิธานศัพท์

๑. Area of Operation (AO) คือ พื้นที่ปฏิบัติการ
๒. Branch plan คือ แผนกิ่ง
๓. Concept of operations (CONOPS) คือ แนวความคิดในการปฏิบัติ
๔. Commander's Appreciation คือ การประมาณสถานการณ์ของผู้บังคับบัญชา
๕. Commander's Critical Information Requirements (CCIR) คือ หัวข้อข่าวสารสำคัญที่ผู้บังคับบัญชาต้องการ
๖. Commander's Guidance คือ แนวทางของผู้บังคับบัญชา
๗. Commander's Intent คือ เจตนารมณ์ของผู้บังคับบัญชา
๘. Commander's Planning Guidance คือ แนวทางการวางแผนของผู้บังคับบัญชา
๙. Contingency Plan คือ แผนเผชิญเหตุ
๑๐. Crisis Action Plan คือ แผนเผชิญสถานการณ์วิกฤติ
๑๑. Campaign Plan คือ แผนการทัพ
๑๒. Course of Action (COA) คือ หนทางปฏิบัติ
๑๓. Crisis Action Planning คือ การวางแผนเผชิญสถานการณ์วิกฤติ
๑๔. Critical Factors คือ ปัจจัยวิกฤติ
๑๕. Critical Capabilities (CC) คือ ชีตความสามารถที่สำคัญยิ่งหรือชีตความสามารถวิกฤติ
๑๖. Critical Requirements (CR) คือ ความต้องการวิกฤติ
๑๗. Critical Vulnerabilities (CV) คือ จุดอ่อนวิกฤติ
๑๘. Decisive point (DP) คือ จุดแตกหัก จุดชี้ขาด
๑๙. Defeat Mechanisms คือ กลไกการเอาชนะ
๒๐. End State คือ สภาวะสุดท้าย
๒๑. Lines of effort (LOE) คือ เส้นความพยายาม
๒๒. Lines of operation (LOO) คือ เส้นปฏิบัติการ^๑
๒๓. Joint Intelligence Preparation of the Environment (JIPOE) คือ การเตรียมข่าวกรองร่วมของสภาพแวดล้อมการปฏิบัติการ
๒๔. Military Operational Art คือ ยุทธศิลป์^๒
๒๕. Military Decision-Making Process (MDMP) คือ กระบวนการแสวงข้อตกลงใจทางทหาร

^๑ บ้างใช้ว่า “เส้นการยุทธ”

^๒ บ้างใช้ว่า “ศิลปะการยุทธ”

๒๖. Military Operational Design คือ การแผนแบบทางยุทธการ^๓
๒๗. Military End State คือ สภาวะสุดท้ายทางทหาร
๒๘. Military Objectives คือ วัตถุประสงค์ทางทหาร
๒๙. Most dangerous COA คือ หนทางปฏิบัติที่อันตรายที่สุด
๓๐. Most likely COA คือ หนทางปฏิบัติที่เป็นไปได้มากที่สุด
๓๑. Non-Combat operations คือ ปฏิบัติการที่ไม่ใช่ทางทหาร
๓๒. Operational Approach คือ แนวทางการปฏิบัติการ^๔
๓๓. Operation Order (OPORD) คือ คำสั่งยุทธการ
๓๔. Operation Plan (OPLAN) คือ แผนยุทธการ
๓๕. Priority intelligence requirements (PIRs) คือ ความต้องการข่าวกรองตามลำดับความ
เร่งด่วน
๓๖. Sequel plan คือ แผนต่อเนื่อง
๓๗. Situation Awareness คือ การรอบรู้สถานการณ์
๓๘. Stabilization Mechanisms คือ กลไกการรักษาเสถียรภาพความมั่นคง
๓๙. Staff Estimate คือ การประมาณการของฝ่ายเสนาธิการ
๔๐. Strategic Guidance คือ คำแนะนำหรือแนวทางทางยุทธศาสตร์
๔๑. Strategic Objective คือ วัตถุประสงค์ทางยุทธศาสตร์
๔๒. Strategic Policy คือ นโยบายในระดับยุทธศาสตร์
๔๓. Supporting effect คือ ผลกระทบที่สนับสนุนวัตถุประสงค์
๔๔. Termination Criteria คือ เกณฑ์การยุติ
๔๕. Unity of effort คือ เอกภาพของความพยายาม

^๓ บ้างใช้ว่า “การแผนแบบการยุทธ” หรือ “การออกแบบการยุทธ”

^๔ บ้างใช้ว่า “แนวทางการยุทธ”

บทที่ ๑

ยุทธศิลป์และการแผนแบบทางยุทธการ (Military Operational Art and Operational Design)

ศิลป์และศาสตร์วิชาว่าด้วยการวางแผนการรบ คือการทำให้เงื่อนไขทั้งหลายก่อนการรบ เกื้อกูลต่อความสำเร็จของการยุทธ การเข้าสู่สงครามโดยไม่เห็นชัยชนะ ไม่เห็นเส้นทางเดิน ปลายทาง นั้นย่อมเป็นหายนะ ดังเช่นพิชัยสงครามซุนวูกล่าวไว้ว่า “...ชนะก่อน จึงเข้าสู่สงคราม”^๕

ความแตกต่างของยุทธศิลป์และการแผนแบบทางยุทธการ (Military Operational Art and Military Operational Design)

การทำสงครามเป็นการต่อสู้ของรัฐอย่างเป็นระบบ มีกระบวนการ มีการจัดโครงสร้าง จัดระเบียบกำลัง ที่ประกอบด้วยเหตุและผลและขั้นตอนวิธีเบื้องหลังมากมาย เพื่อเตรียมและใช้ ทรัพยากรในการต่อสู้ ซึ่งกระบวนการวางแผน การจัดการ และการควบคุมเหล่านั้นเป็นศาสตร์ที่ถูก คิดค้นขึ้น เพื่อช่วยให้การรบมีประสิทธิภาพ หลักการทำสงครามจึงมีความเป็นศาสตร์ ในแง่ที่ว่า มีแบบแผน มีหลักวิชาว่าด้วยการสงคราม ที่สามารถทำให้สงครามสิ้นสุดเร็วขึ้น ใช้ทรัพยากรน้อยลง และสูญเสีย เท่าที่จำเป็น บนพื้นฐานของเหตุและผลที่อธิบายได้

แต่การทำสงครามก็มีความเป็นศิลป์หรือศิลปะ ที่อาจทำให้จิตรพิสดารด้วยฝีมือเฉพาะและ พรสวรรค์พิเศษอันอาจอธิบายไม่ได้ด้วยหลักวิชาและเหตุผล ลองจินตนาการเพื่อตอบคำถามว่า ภาพดอกไม้ที่ถูกวาดโดยจิตรกรที่มีชื่อเสียงของโลกภาพใดสวยที่สุด คำตอบของแต่ละคนคงต่างกัน บ้างอาจเห็นว่า ภาพดอกทานตะวันของ Vincent van Gogh บ้างอาจเห็นว่า ภาพดอกบัวของ Claude Monet และบ้างอาจเห็นว่า ภาพดอกกล้วยไม้ของ Georgia O'Keeffe ความสวยงามและ ความเป็นเลิศทางศิลปะเป็นเรื่องยากในการตัดสิน เพราะขึ้นอยู่กับอารมณ์และความรู้สึกอันเป็นเรื่อง เฉพาะบุคคล แต่หากกำหนดเกณฑ์ขึ้นพิจารณาตามเทคนิคการวาดที่ต่างกัน ก็อาจได้ความสวยงาม ตามเทคนิคนั้น ๆ และในที่นี้ เทคนิควิธีในการวาดและใช้อุปกรณ์ก็คือศาสตร์ ส่วนการสร้างสรรค์ ออกมาเป็นภาพนั้นก็คือศิลป์

แล้วศิลปะในการทำสงครามอยู่ที่ไหนในห้วงเวลาของสงคราม ตอบได้ว่าศิลปะการทำ สงครามหรือยุทธศิลป์นั้นแทรกอยู่ในทุก ๆ ที่ ทุก ๆ ครั้งที่ต้องตัดสินใจ ไม่ว่าจะการตัดสินใจ นั้นจะเกิดขึ้นในระดับใด ความเป็นศิลป์ของการรบแทรกอยู่ในนั้น ความเป็นศิลป์จะอยู่ในคำถามว่า “จะอย่างไรให้ชนะ จะอย่างไรให้ข้าศึกยอมตามความประสงค์ของเรา” และยุทธศิลป์ที่นับว่า เลิศกว่ายุทธศิลป์ใด ๆ ก็คือ การชนะโดยไม่ต้องรบให้นองเลือด รบร้อยครั้งชนะร้อยครั้งเป็นสิ่งที่

^๕ Boas, Ghica van Emde. "Sun Tzu and the Rules of Victorious Warriors." The Making of the Humanities VII, University of Amsterdam, November 15-17, 2018.

แต่ไม่ใช่สิ่งที่ดีที่สุด ขณะโดยปราศจากการรบ ทำให้กองทัพข้าศึกไม่สามารถปฏิบัติการใด ๆ ได้นั่นละ คือสิ่งที่เยี่ยมยอด^๖ และนั่นคือ จุดมุ่งหมายสูงสุดของศิลปะในการทำสงครามแสดงยุทธศิลป์ และระดับความสำเร็จของชัยชนะ ซึ่งอธิบายได้ว่า วิธีการรบที่ดีที่สุด คือการเอาชนะโดยไม่ต้องรบ ด้วยกำลังและความรุนแรงใด ๆ วิธีการรบที่ตีรองลงมา คือการใช้กำลังและทรัพยากรของศัตรูต่อสู้ เอาชนะกันด้วยกำลังของศัตรูเอง ถัดจากนั้นคือการใช้กำลังและทรัพยากรของฝ่ายอื่นที่ไม่ใช่ของตน และของศัตรูเข้าสู่ต่อสู้ ถัดลงไปอีกคือการระดมและใช้กำลังของฝ่ายตนทั้งหมด เอาชนะศัตรูด้วยความ สูญเสียที่น้อยที่สุดและรวดเร็วที่สุด และวิธีการรบที่ไม่พึงใช้เลยคือการรบอย่างโดดเดี่ยว มุ่งใช้กำลัง เพียงหน่วยตนเข้าทำการรบ

ยุทธศิลป์และระดับความสำเร็จของชัยชนะ

ภาพที่ ๑ ยุทธศิลป์และระดับความสำเร็จของชัยชนะ

ยุทธศิลป์ (Military Operational Art) ในที่นี้ ก็คือศิลปะที่นักการทหารใช้ในการตัดสินใจ และเลือกเส้นทางการดำเนินการยุทธจากความเป็นไปได้นับพันที่ผ่านการทำงานและคัดกรองด้วย กระบวนการของศาสตร์ ซึ่งก็คือการแผนแบบทางยุทธการ (Military Operational Design) ศาสตร์ และศิลป์ในการวางแผนทางทหารและการสงครามจึงไปด้วยกันเสมอ ไม่มีสงครามใดที่ไม่ใช้ยุทธศิลป์ และไม่มีสงครามใดที่รบได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่ใช้ศาสตร์ ทั้งคู่ต่างมีที่ที่เหมาะสมให้ใช้ประโยชน์ ในทุก ๆ การสงคราม

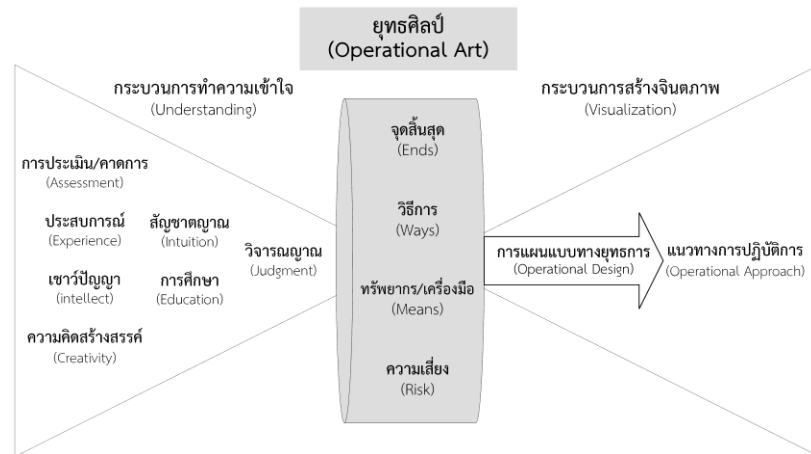
ยุทธศิลป์และการแผนแบบทางยุทธการในการวางแผนทางทหาร

การทำสงครามเป็นเรื่องใหญ่ของรัฐ ดังที่มีบันทึกไว้ในพิชัยสงครามซุนวู ฉบับสำนวน ภาษาญี่ปุ่นของ Kanetani บทที่ ๑ ว่าด้วยเรื่องแผนศึก แปลโดย นาวาอากาศเอก จอม รุ่งสว่าง ความว่า “การสงครามเป็นงานยิ่งใหญ่ มีความสำคัญต่อชาติใหญ่หลวง ซ้ำขาดความเป็นตายของผู้คน และเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยและล่มสลายของอาณาจักร จึงต้องคิดอ่านพิจารณาด้วยความรอบคอบ

^๖ พีรพล สงนุ้ย, พันโท. *คัมภีร์สงครามซุนวู*. Bangkok: Bangkok: Higher press, ๒๕๔๘. หน้า ๓๓.

อย่างถึงที่สุด”^๗ เมื่อผลของสงครามคือการสิ้นรัฐสิ้นแผ่นดิน กระทั่งสิ้นชาติพันธุ์ การทำสงครามจึงต้องคิดอย่างรัดกุมและรอบคอบ เกิดเป็นศิลป์และศาสตร์ของการทำสงคราม หรือยุทธศิลป์และการแผนแบบทางยุทธการที่เป็นจุดตั้งต้นของกระบวนการวางแผนทางทหารที่รัฐต่างๆ ใช้เป็นหลักยึดและแนวคิดการปฏิบัติการพื้นฐาน ณ ปัจจุบัน

ยุทธศิลป์ เป็นการทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมและปัญหาด้วยวิธีการทางปัญญาที่ผู้บังคับบัญชาและฝ่ายเสนาธิการระดับสูง ใช้ทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และวิจารณญาณในการพัฒนากลยุทธ์ กุศโลบาย และการปฏิบัติการ เพื่อจัดระเบียบและใช้กองกำลังทหารด้วยการบูรณาการแนวความคิดเรื่องจุดสิ้นสุด (Ends) วิธีการ (Ways) ทรัพยากร/เครื่องมือ (Means) และความเสี่ยง (Risk) ผนวกเข้ากับศาสตร์ของการแผนแบบทางยุทธการออกมาเป็นภาพร่างแนวทางการปฏิบัติการเพื่อใช้ในการเอาชนะข้าศึกหรือภัยคุกคาม

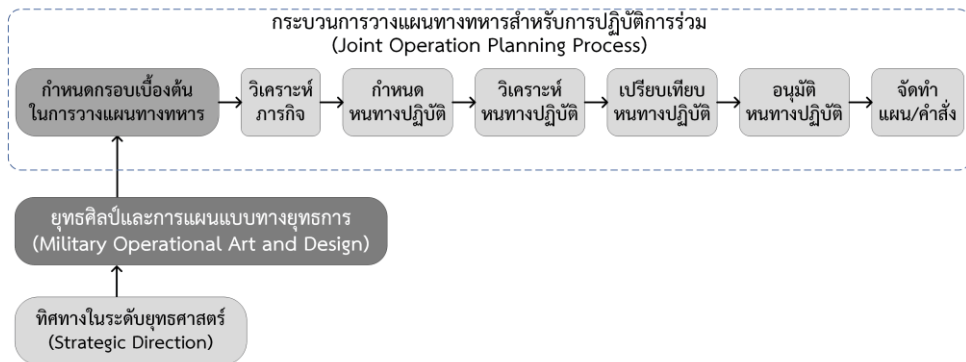

ภาพที่ ๒ มุมมองแบบองค์รวมของยุทธศิลป์ (Operational Art) พัฒนาจาก JP 5-0 Joint Planning (16 June 2017)

ในการปฏิบัติการทางทหารที่ต้องร่วมมือกับหลายภาคส่วนและอาจรวมถึงชาติพันธมิตร มีปัจจัยมากมายและมีสภาวะแวดล้อมที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ยุทธศิลป์และการแผนแบบทางยุทธการจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งตั้งแต่ขั้นตอนแรกๆของกระบวนการ เพื่อให้ผู้บังคับบัญชา (ผู้บัญชาการรบ) และฝ่ายเสนาธิการระดับสูงได้ช่วยกำหนดกรอบเบื้องต้นในการวางแผนทางทหารให้ฝ่ายเสนาธิการในระดักรองได้มีกรอบความคิดเบื้องต้น เพื่อใช้เป็นแนวทางการวางแผนตามขั้นตอนของกระบวนการวางแผนทางทหาร ให้ได้รายละเอียดของหนทางปฏิบัติ และจัดทำแผน/คำสั่ง ทันต่อสถานการณ์ที่ดำเนินไป แสดงความสัมพันธ์ของยุทธศิลป์และการแผนแบบทางยุทธการในการวางแผนทางทหาร เมื่อผู้บังคับบัญชาและฝ่ายเสนาธิการระดับสูงได้รับคำแนะนำ นโยบาย และทิศทางในระดับ

^๗ จอม รุ่งสว่าง, นาวาอากาศเอก. ตำราพิชัยสงคราม Suntszu ๑๓ บทไม่ตาย. ๒๕๔๘. โรงเรียนเสนาธิการทหารอากาศ, กองทัพอากาศ. หน้า ๔.

ยุทธศาสตร์แล้ว จะต้องแปลงเจตนารมณ์ของผู้นำระดับยุทธศาสตร์และใช้ยุทธศิลป์และการแผนแบบทางยุทธการ กำหนดกรอบเบื้องต้นในการวางแผนทางทหาร หากขั้นตอนนี้ล่าช้าก็จะส่งผลให้กระบวนการวางแผนทางทหารในภาพรวมที่มีหน่วยร่วมปฏิบัติจำนวนมากยิ่งล่าช้าไปด้วย แต่หากขั้นตอนนี้ทำอย่างเร่งรีบขาดความรอบคอบ กรอบเบื้องต้นที่เป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการวางแผน ก็อาจยิ่งสร้างความเสียหาย วิเคราะห์ปัญหาและภารกิจผิดพลาด หนทางปฏิบัติที่เลือกไม่สามารถเอาชนะข้าศึกหรือภัยคุกคาม แผน/คำสั่ง ที่ทำขึ้น จึงไม่สามารถทำให้วัตถุประสงค์ที่ต้องการบรรลุผล

ภาพที่ ๓ ความสัมพันธ์ระหว่างยุทธศิลป์และการแผนแบบทางยุทธการกับการวางแผนทางทหาร

ยุทธศิลป์และการแผนแบบทางยุทธการ เมื่อทำงานร่วมกันอย่างกลมกลืนจะช่วยให้สามารถใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล เป็นกรอบการจัดลำดับความคิดในขั้นการวางแผนการยุทธ โดยเฉพาะสำหรับการปฏิบัติการขนาดใหญ่ ช่วยให้ผู้บังคับบัญชาเข้าใจถึงปัจจัยแห่งชัยชนะก่อนที่จะเข้าสู่สมรภูมิ และช่วยให้หลีกเลี่ยงการยุทธที่ไม่จำเป็น หากปราศจากยุทธศิลป์และการแผนแบบทางยุทธการแล้ว สงครามก็จะเป็นความโกลาหลหรือเป็นปฏิบัติการที่ขาดตอนที่รอการเสื่อมถอยและล้มเหลวเท่านั้น

บทที่ ๒

การเตรียมข่าวกรองร่วมของสภาพแวดล้อมการปฏิบัติการ กับการแผนแบบทางยุทธการ

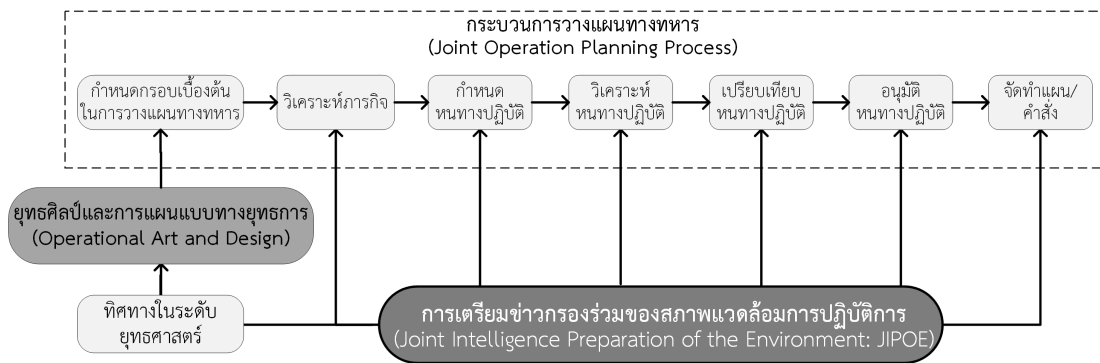
การเตรียมข่าวกรองร่วมของสภาพแวดล้อมการปฏิบัติการ 11 (Joint Intelligence Preparation of the Operational Environment: JIPOE)

ข่าวกรองเป็นสิ่งที่มีความสำคัญทางทหาร เพราะจุดเปลี่ยนสำคัญในการสงครามคือการลดความไม่แน่นอน และความไม่แน่นอนที่หายไปนั่นเอง ที่นำมาซึ่งชัยชนะที่ท่วมท้น หรือสภาพการณ์ที่ไม่เป็นอันตรายต่อฝ่ายเรา ข่าวกรองทางทหารมีคำเรียกที่ทำให้เกิดความสับสนด้วยกันหลายคำ แต่ในที่นี่จะกล่าวถึงเฉพาะการเตรียมข่าวกรองร่วมของสภาพแวดล้อมการปฏิบัติการ (Joint Intelligence Preparation of the Operational Environment: JIPOE) ที่ปรากฏในเอกสารหลักนิยมของสหรัฐฯ JP 2-01.3 Joint Intelligence Preparation of the Operational Environment เหตุที่เลือกอ้างอิงเอกสารของทางสหรัฐฯ มาเป็นเอกสารหลัก ก็ด้วยว่าสหรัฐฯ เป็นประเทศเดียวที่มีประสบการณ์สงครามต่อเนื่องมาตลอดหลายสิบปีที่ผ่านมา และศึกษา ปรับปรุง รวมทั้งทดสอบหลักนิยมในการทำสงครามมาโดยตลอดกระทั่งปัจจุบัน การอิงอยู่กับหลักการและแนวคิดทางทหารของสหรัฐฯ แล้วประยุกต์ใช้ให้เหมาะกับบริบทของไทยจึงเป็นทางเลือกที่เร็วและมีประสิทธิภาพกว่าการเริ่มต้นนับหนึ่งใหม่ด้วยกำลังของตนเองเพียงลำพัง

ความสำคัญของการเตรียมข่าวกรองร่วมของสภาพแวดล้อมการปฏิบัติการสำหรับการ แผนแบบทางยุทธการ

เมื่อสองฝ่ายรบกัน สิ่งที่สำคัญที่สุดคือชัยชนะ และไม่ว่าฝ่ายใดชนะ การรบก็นำพาความสูญเสียมาด้วยเสมอ ความแตกต่างของการสูญเสียนี้เองที่ทำให้เราแบ่งระดับของชัยชนะออกมาได้ ตั้งแต่ชัยชนะแบบตีเลิศและเป็นที่สุด คือ ชนะโดยไม่ต้องรบ ลงไปจนถึงชัยชนะแบบเลือดนองดั่งท้องทะเล หรือเกือบเพลิงพล้ำเป็นฝ่ายแพ้ อันเป็นชัยชนะที่แม้ชนะก็เป็นชัยชนะที่เลวร้ายที่สุด

มนุษย์ทำสงครามนานเข้า ก็ได้พบหลักการอันหนึ่งว่า ถ้าเรารู้ว่าอีกฝ่ายมีอะไร คิดอะไร ฝ่ายเราก็จะเลือกวิธีการรบให้ได้เปรียบได้ง่าย และยิ่งรู้เรื่องของสนามรบด้วยแล้ว โอกาสรบชนะยิ่งมาก พูดให้ง่ายคือ รู้ฝ่ายตน รู้อีกฝ่าย รู้สนามรบ รบร้อยครั้ง ก็ไม่เป็นอันตราย ดังที่พิชัยสงครามซุนวูได้กล่าวไว้ และนี่คือความสำคัญสูงสุดของการเตรียมการข่าวกรองในภาพรวมของการวางแผนสงครามหรือการวางแผนทางทหาร แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการวางแผนทางทหารกับการเตรียมข่าวกรองร่วมของสภาพแวดล้อมการปฏิบัติการ

ภาพที่ ๔ ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการวางแผนทางทหารกับการเตรียมข่าวกรองร่วมของสภาพแวดล้อมการปฏิบัติการ

ในทางทหาร การเตรียมข่าวกรองร่วมของสภาพแวดล้อมการปฏิบัติการนำมาซึ่งประโยชน์สำคัญ ๓ ประการ คือ

ประการที่ ๑ ทำให้เราเห็นตัวเองชัดเจน ผู้บังคับบัญชา (ผู้บัญชาการ) มองเห็นศักยภาพของกำลังและทรัพยากรการรบ ฝ่ายเสนาธิการแต่ละสายรู้และตระหนักถึงจุดแข็ง-จุดอ่อนและสามารถวิเคราะห์จุดศูนย์ดุลของฝ่ายตน ทำให้รู้ว่าอะไรทำได้-ทำไม่ได้ มีความเสี่ยง และจุดที่ควรระวังอะไรบ้าง

ประการที่ ๒ ทำให้เรารู้จักข้าศึก มองเห็นศักยภาพของกำลังและทรัพยากรการรบ จุดแข็งจุดอ่อน จุดเปราะบางและล่อแหลมของอีกฝ่ายที่เราควรมุ่งโจมตี รวมทั้งหนทางปฏิบัติใดบ้างที่ฝ่ายข้าศึกจะสามารถกระทำได้

ประการที่ ๓ ทำให้ฝ่ายเสนาธิการแต่ละสายรู้จักสภาพแวดล้อมและข้อจำกัดในสภาพแวดล้อมนั้น ทำให้สามารถวางแผนการทำงานให้เหมาะสม เช่น หากพื้นที่การรบเป็นป่าทึบในเขตร้อนชื้น สภาพแวดล้อมดังกล่าวฝ่ายเสนาธิการด้านกำลังพลก็ต้องตระหนักว่ากำลังพลที่ต้องเข้าไปปฏิบัติภารกิจในพื้นที่ส่วนหน้าอาจเจ็บป่วยได้จากไข้ป่าและสภาพอากาศ การเตรียมการเรื่องภูมิคุ้มกันและสภาพร่างกายในการผลิตเปลี่ยนกำลังเป็นสิ่งจำเป็น ฝ่ายเสนาธิการด้านการข่าวสามารถให้ข้อพิจารณาในเรื่องความเร็วในการเคลื่อนกำลังยานยนต์และอาวุธหนัก ชีตความสามารถในการซ่อนพรางกำบังของกำลังพลและยุทธโศปกรณ์ การใช้อาวุธและอำนาจการทำลายของอาวุธในป่าทึบตามทำเนียบกำลังรบที่ฝ่ายข้าศึกมี รวมถึงหนทางปฏิบัติที่เป็นไปได้ของข้าศึก ทั้งหมดนี้ฝ่ายเสนาธิการด้านการข่าวสามารถประมาณการข้าศึกได้อย่างมีน้ำหนักและสมเหตุสมผล ในทางกลับกัน ฝ่ายเสนาธิการด้านยุทธการก็ใช้ข้อพิจารณาดังกล่าววิเคราะห์ฝ่ายเรา แล้วจัดทำแผนการปฏิบัติให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมการปฏิบัติการแบบป่าทึบในเขตร้อนชื้น เช่น ควรดำเนินกลยุทธ์อย่างไร ใช้กำลังประเภทใดหน่วยไหน อาวุธและระบบเซ็นเซอร์อะไร เป็นต้น ฝ่ายเสนาธิการด้านส่งกำลังบำรุงจัดเตรียมการนำส่งอาหาร ยา เวชภัณฑ์ การส่งกำลัง และการส่งกลับสายแพทย์ (Medical evacuation) รวมทั้งการจัดหาอาวุธกระสุนที่เหมาะสมให้ทันต่อความต้องการใช้งาน ฝ่ายเสนาธิการด้านการสื่อสาร ให้ข้อพิจารณาและหนทางในการสร้างและรักษาขีดความสามารถของการสื่อสารฝ่ายเราในพื้นที่การรบแบบป่าทึบได้ต่อเนื่องในห้วงของการปฏิบัติการ เป็นต้น

ข่าวกรองที่ต้องจัดเตรียมสำหรับการแผนแบบทางยุทธการในการปฏิบัติการร่วม

การแผนแบบทางยุทธการเป็นการทำงานในระดับมโนทัศน์หรือแนวคิด ข่าวกรองที่ใช้จึงเป็นเรื่องของการทำความเข้าใจในภาพใหญ่ มองสภาพแวดล้อมของการปฏิบัติการทั้งระบบ และค้นหาเส้นทางที่นำไปสู่การชนะและการยุติสงครามแท้จริง ไม่ใช่เพียงชัยชนะในยุทธบบริเวณใดยุทธบบริเวณหนึ่ง ข่าวกรองที่ต้องจัดเตรียมจึงต้องสามารถตอบสนองกิจ ดังนี้

๑. การตรวจสอบสถานะแวดล้อมการปฏิบัติการปัจจุบัน (Current Environment Scanning)
๒. การระบุปัญหาและกำหนดสมมติฐาน (Defining the Problem and Assumptions)
๓. การวิเคราะห์และกำหนดจุดศูนย์กลาง (Analyzing and determining the center of gravity)
๔. การประมาณการขีดความสามารถและหนทางปฏิบัติของข้าศึก (Estimation of the enemy's capabilities and course of action)
๕. การกำหนดแนวทางและการใช้ความสามารถของเครื่องมือในการรวบรวมข่าวสาร (Establishing guidelines and utilizing ISR capability)

การเตรียมการข่าวกรองเพื่อจัดทำแผนแบบทางยุทธการ มีสิ่งพึงตระหนัก ๒ ประการ คือ เวลาที่มีและรายละเอียดที่เหมาะสม เวลาเป็นปัจจัยวิกฤติในทุก ๆ การสงคราม และการแผนแบบทางยุทธการเป็นขั้นตอนตั้งต้นของการทำแผนทางทหาร หากใช้เวลากับขั้นตอนนี้มาก เวลาสำหรับการทำแผนในขั้นตอนต่อไปที่ต้องทำงานในระดับรายละเอียดก็จะน้อย และนั่นเป็นเหตุผลสำคัญที่แผนแบบทางยุทธการที่ได้อาจไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างที่ตั้งใจ ผู้บังคับบัญชาและฝ่ายเสนาธิการระดับสูง จึงต้องใช้ดุลยพินิจในการตัดสินใจว่าข่าวกรองที่จำเป็นและเพียงพอสำหรับการทำแผนแบบทางยุทธการคืออะไร และกำหนดเวลาสำหรับการทำแผนแบบทางยุทธการให้แล้วเสร็จ เพื่อให้ฝ่ายเสนาธิการระดับรองใช้เป็นแนวทางของการวางแผนในรายละเอียดคือเวลาใด

กระบวนการเตรียมข่าวกรองร่วมของสภาพแวดล้อมการปฏิบัติการ เพื่อประเมินสถานการณ์ด้านการข่าวสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บังคับบัญชาและการวางแผนเผชิญสถานการณ์วิกฤตินั้น ประกอบไปด้วย ๔ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ระบุสภาพแวดล้อมการปฏิบัติการ ตำราพิชัยสงครามซุนวูได้กล่าวไว้ในบทที่ ๑๐ ว่าด้วยเรื่องความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ปฏิบัติการ ว่าการรู้จักพื้นที่ปฏิบัติการอย่างลึกซึ้งเป็นสิ่งสำคัญที่สุด และขาดไม่ได้เปรียบเสมือนเสาหลักของอาคาร^๘ ซึ่งงานข่าวกรองการรบทั่วโลกในปัจจุบัน ก็ดำเนินตามแนวทางดังกล่าว โดยรายละเอียดพื้นฐานของสภาพแวดล้อมการปฏิบัติการที่กองทัพต่าง ๆ นำมาวิเคราะห์ โดยทั่วไป ประกอบด้วย

๑. ขอบเขตพื้นที่ปฏิบัติการ (Area of Operation: AO) และพื้นที่เพ่งเล็งหรือพื้นที่สนใจ (Areas of Interest: AI)

^๘ พีรพล สงน้อย, พันโท. *คัมภีร์สงครามซุนวู*. Bangkok: Bangkok: Higher press, ๒๕๔๘.

๒. ตัวแสดงและความสัมพันธ์ของตัวแสดงที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาปฏิบัติ
๓. ปัจจัยและสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง เช่น ลักษณะภูมิประเทศ และฤดูกาลและสภาพอากาศในพื้นที่การศึกษาปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ ๒ วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการศึกษาปฏิบัติ ได้แก่

๑. การเมืองและการต่างประเทศ เช่น โครงสร้างทางการเมือง ผลประโยชน์ทางยุทธศาสตร์ และพันธมิตรทางยุทธศาสตร์
๒. เศรษฐกิจ เช่น ทรัพยากรการค้า การนำเข้าและส่งออก รายได้มวลรวมประชาชาติ และสินค้าและบริการหลักของประเทศ
๓. สังคม เช่น ประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และศูนย์รวมจิตใจและความเชื่อของประชาชน
๔. โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ เช่น เส้นทางคมนาคม และเส้นทางกำลังบำรุงและแหล่งพลังงาน
๕. ข้อมูลข่าวสาร เช่น การกระจายและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เครือข่าย และขีดความสามารถในการติดต่อสื่อสารโทรคมนาคมและสารสนเทศ

ขั้นตอนที่ ๓ ประเมินขีดความสามารถทางทหารของฝ่ายตรงข้ามที่มีผลกระทบต่อการศึกษาปฏิบัติของเรา

๑. วิเคราะห์จุดศูนย์ดุลและองค์ประกอบของจุดศูนย์ดุล
๒. วิเคราะห์และกำหนดเป้าหมาย
๓. วิเคราะห์คุณลักษณะขีดความสามารถและข้อจำกัดต่างๆ ของกำลังพล ยุทธโธปกรณ์ และหลักนิยมการปฏิบัติของฝ่ายข้าศึก

ขั้นตอนที่ ๔ วิเคราะห์และประเมินหนทางปฏิบัติของฝ่ายตรงข้าม ได้แก่หนทางปฏิบัติที่เป็นไปได้มากที่สุด (Most Likely Course of Action) และหนทางปฏิบัติที่อันตรายที่สุด (Most Dangerous Course of Action)

กล่าวโดยสรุป คือ แผนแบบทางยุทธการจะมีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาหรือเอาชนะภัยคุกคามได้ดีเพียงใดนั้น ตั้งต้นจากกระบวนการข่าวกรองที่ดี หากกระบวนการข่าวกรองดี ข้อมูลข่าวสารที่ได้จะลดความไม่แน่นอนและความเสี่ยงของการปฏิบัติจากการคาดเดาและสมมติฐานที่สำคัญข่าวกรองที่ได้จากกระบวนการนี้ จะมีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับการพิจารณาและช่วยตัดสินใจจัดทำและเลือกหนทางปฏิบัติให้เหมาะสมและทันกับสถานการณ์

บทที่ ๓

พลังอำนาจแห่งชาติกับยุทธศิลป์และการแผนแบบทางยุทธการ

เครื่องมือพลังอำนาจแห่งชาติในแต่ละด้าน ต่างมีจุดเด่นจุดด้อยในตัวเอง ถ้าใช้ให้ถูกต้อง ถูกจังหวะแล้ว จะส่งเสริมและอุดช่องว่างแก่กัน จนทำให้พลังโดยรวมนั้นเด็ดขาด ดังเช่นตัวหมากรุก หมากรุกทุกตัว ตั้งแต่ขุนลงไปจนถึงเบี้ย สามารถกินหมากรุกตัวใด ๆ ของอีกฝ่ายได้ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็เบี้ย เรือ ม้า โคน เม็ด ขุน ดังนั้นความสำคัญคือการเดินหมากและใช้หมากแต่ละตัวให้เหมาะสมกับ สถานการณ์ พึงระลึกไว้เสมอว่า เบี้ยตัวเล็กก็กินขุนได้ อยู่ที่ว่าเราใช้เบี้ยตัวนั้นประสานกับการใช้หมาก ตัวอื่น ๆ อย่างไร

พลังอำนาจแห่งชาติกับกลยุทธ์นโยบายทางทหาร^๙ (National Power and Military Strategy)

พลังอำนาจแห่งชาติ (บางเอกสารเรียกว่ากำลังอำนาจแห่งชาติ)^{๑๐} หมายถึง ความสามารถ ของรัฐประเทศในอันที่จะก่อให้เกิดอิทธิพลแก่รัฐ หรือประเทศอื่น ๆ เป็นความสามารถของชาติหนึ่ง ที่สามารถชักจูงใจ ทำให้ชาติอื่นกระทำการใด ๆ ตามที่ตนปรารถนา หรือเป็นผลให้เกิดความกดดัน จนบรรลุวัตถุประสงค์ทางการเมืองของชาติ^{๑๑}

^๙ ในเอกสารฉบับนี้ ผู้เขียนเลือกใช้คำว่า “กลยุทธ์นโยบายทางทหาร” เมื่อต้องการอิงกับความหมายจาก ภาษาอังกฤษ “Military Strategy” เพื่อป้องกันการสับสนกับคำนิยามและคำอธิบาย “ยุทธศาสตร์ ทหาร” ที่ใช้กันอยู่ในฝ่ายความมั่นคงของไทย

^{๑๐} รัฐนันท์ รททอง อธิบายไว้ในข้อมูลวิชาการของตนใน http://jofare.blogspot.com/2018/03/blog-post_57.html ว่า “พลังอำนาจ” หรือ “กำลังอำนาจ” นั้นมีความหมายเหมือนกัน คือมาจาก รากศัพท์ภาษาอังกฤษคำเดียวกันว่า “Power” โดยทั่วไปมักจะนำมาใช้แยกกัน เพื่อแสดงให้เห็น ความแตกต่างของวัตถุประสงค์ กล่าวคือสำหรับชาติหรือประเทศเป็นส่วนรวม จะใช้คำว่า “พลังอำนาจ” ส่วนคำว่า “กำลังอำนาจ” จะใช้เมื่อกล่าวถึงองค์ประกอบของพลังอำนาจอย่างหนึ่งอย่างใดโดยเฉพาะ เช่น กำลังอำนาจทางทหาร กำลังอำนาจทางการเมือง กำลังอำนาจทางเศรษฐกิจ และกำลังอำนาจ ทางสังคมจิตวิทยา เป็นต้น

^{๑๑} ยุทธนาสินธุ์ ศรีนุรัตน์เดชา, พลโท. "หลักการ และแนวคิด การจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ." Special Articles. *วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ* Vol. 7 No. 1 (2016): January - April (๒๕๕๙): 21-30. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/ndsijournal/article/view/57428/47591>.

พลังอำนาจแห่งชาตินั้นมีด้วยกันหลายด้าน ซึ่งแต่ละรัฐแต่ละประเทศอาจกำหนดไว้ต่างกัน แต่พลังอำนาจแห่งชาติด้านการทหารจะเป็นหนึ่งในเครื่องมือหลักของเกือบทุกประเทศ ที่ถูกใช้ปฏิสัมพันธ์กับรัฐอื่นในยามวิกฤติและยามสงคราม พลังอำนาจแห่งชาติด้านการทหารนี้จะถูกออกแบบกลยุทธ์ทางทหาร (Military Strategy) ให้สอดคล้องเชื่อมโยงกับกลไกการทำงานของเครื่องมือพลังอำนาจแห่งชาติด้านอื่น เพื่อให้ผลของการทำงานที่ประสานกันนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ทางยุทธศาสตร์และรับประกันความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ เช่น การดำเนินยุทธศาสตร์ระยะยาวของจีน ที่มีเป้าหมายคือ “การฟื้นฟูชนชาติจีนกลับสู่ความยิ่งใหญ่” (National Rejuvenation) ภายในปี พ.ศ.๒๕๕๒๑๒ ที่ผสมผสานกลไกการสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี อิทธิพลทางการทูต ร่วมกับการปรับปรุงกองทัพให้ทันสมัย เพื่อยืนยันอำนาจของตนในเวทีโลก หรือการที่สหรัฐอเมริกาใช้ประโยชน์จากการดำเนินนโยบายทั้งทางการทูต ความร่วมมือกับภาคพลเรือนในอุตสาหกรรมป้องกันประเทศและชาติพันธมิตร พัฒนายุทธศาสตร์อุตสาหกรรม ร่วมกับกลไกทางเศรษฐกิจของรัฐและองค์กรระหว่างประเทศ และขีดความสามารถทางทหารของตนและพันธมิตร เพื่อจัดการกับความท้าทายที่เกิดจากศัตรูที่มีศักยภาพร่วมกัน เป็นต้น

ดังนั้น ความสำเร็จในการบรรลุวัตถุประสงค์ทางยุทธศาสตร์จึงขึ้นอยู่กับว่า เครื่องมือทางทหารและกลยุทธ์ทางทหารของประเทศนั้น สามารถสนับสนุนเครื่องมือพลังอำนาจแห่งชาติด้านอื่น ๆ และแสวงความร่วมมือกับพันธมิตรของตนได้ดีเพียงใด หากบูรณาการกลยุทธ์ของเครื่องมือพลังอำนาจทางทหารและเครื่องมือพลังอำนาจเหล่านั้นได้เหมาะสม ก็จะสามารถจัดการความสัมพันธ์กับประเทศเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถยับยั้ง ป้องปราม จำกัดการรุกราน หรือการแผ่ขยายอิทธิพลของรัฐอื่นชาติอื่น เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของชาติในสภาวะแวดล้อมของโลกที่ผันผวนไม่แน่นอน สลับซับซ้อน และยากคาดเดานี้ได้

โดยสรุป พลังอำนาจแห่งชาติและกลยุทธ์ทางทหารมีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดต่างเกื้อกูลกันเพื่อให้ประเทศสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ทางยุทธศาสตร์และรับประกันความมั่นคงของประเทศ และในการใช้พลังอำนาจแห่งชาติของรัฐในทุก ๆ กรณี ควรต้องประยุกต์กลยุทธ์ทางทหารเข้าไปด้วยเสมอ ส่วนจะเป็นกลยุทธ์ในลักษณะใดนั้น ขึ้นกับความเหมาะสมของสถานการณ์ ซึ่งไม่ว่าสถานการณ์จะเป็นเช่นไร เครื่องมือพลังอำนาจทางการทหารก็มีหลายวิธีในการปฏิบัติงานให้ได้ตามกลยุทธ์นั้น เช่น การที่สหรัฐฯ พยายามบีบบังคับจีนด้วยเครื่องมือพลังอำนาจแห่งชาติทางการเมืองและการต่างประเทศในเวทีสหประชาชาติ ให้จีนเคารพและปฏิบัติตามอนุสัญญา

^{๑๒} Fùxīng, Zhōnghuámínzú Wěidà. "Great Rejuvenation of the Chinese Nation." The Center for Strategic Translation, 5 June 2023 2022. <https://www.strategictranslation.org/glossary/great-rejuvenation-of-the-chinese-nation>.

สหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ.๑๙๘๒^{๑๓} อนุสัญญาที่จีนได้ลงนามให้สัตยาบันใน ค.ศ.๑๙๙๖ ขณะเดียวกันสหรัฐฯ ก็ใช้เครื่องมือพลังอำนาจทางทหารแสดงกำลังด้วยการส่งเรือรบสหรัฐฯ แล่นผ่านทะเลจีนตะวันออกและทะเลจีนใต้ พื้นที่ที่จีนพยายามอ้างสิทธิในการครอบครอง โดยยกเหตุผลการปฏิบัติการรักษาสเสรีภาพการเดินเรือ (Freedom of Navigation Operation - FONOP) เพื่อสร้างความชอบธรรม (แม้ว่าสหรัฐฯ จะไม่ได้ให้สัตยาบันกับอนุสัญญาฯ ดังกล่าวก็ตาม^{๑๔})

การใช้พลังอำนาจแห่งชาติด้านการทหารของรัฐ

ภารกิจอันสำคัญยิ่งของรัฐบาลทุก ๆ รัฐ คือ การปกป้องอธิปไตยและผลประโยชน์ของชาติ เมื่อใดที่อำนาจอธิปไตยของรัฐถูกล่วงละเมิด หรือผลประโยชน์ของชาติถูกแย่งชิงหรือขัดกันกับรัฐอื่น ๆ รัฐบาลจำต้องหาทางปกป้องรักษาไว้ และเครื่องมือที่รัฐจะใช้ปฏิสัมพันธ์กับรัฐอื่นในการปกป้องอธิปไตยหรือผลประโยชน์ของชาติ หรือที่เรียกว่าเครื่องมือพลังอำนาจแห่งชาตินั้น แม้จะมีนักยุทธศาสตร์นำเสนอไว้หลายแนวคิด แต่ที่ยอมรับและนิยมใช้กันทั่วไป คือแนวคิดเครื่องมือพลังอำนาจแห่งชาติของรัฐ ๔ ประการ “DIME Model” อันประกอบขึ้นจากอักษรย่อภาษาอังกฤษ ๔ ตัว จากคำว่า D: Diplomacy หรือ Political power การเมืองและการต่างประเทศ, I: Information การข่าวสาร, M: Military การทหาร, และ E: Economics การเศรษฐกิจ

ในยามปกติและยามสงคราม รัฐจะใช้เครื่องมือพลังอำนาจแห่งชาติที่มีทั้งหมดในการปฏิสัมพันธ์กับรัฐอื่นเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับรัฐ จะใช้เครื่องมือใดมากเครื่องมือใต้อยขึ้นกับสถานการณ์ แต่โดยทั่วไปแล้วเครื่องมือพลังอำนาจแห่งชาติด้านการทหารจะถูกใช้งานอย่างเรียบง่ายไม่โดดเด่นในยามสถานการณ์ปกติ เช่น ใช้ในการช่วยเหลือบรรเทาภัยพิบัติ การปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ หรือการแสดงกำลังเพื่อป้องปราม โดยรัฐจะพยายามให้น้ำหนักในการใช้งานเครื่องมือพลังอำนาจที่ไม่ใช่ด้านการทหารก่อนเสมอ และเมื่อสถานการณ์ความขัดแย้งทวีความรุนแรงขึ้น ถึงระดับต้องใช้กำลังทหารเข้าต่อสู้โดยตรง รัฐจึงจะเริ่มใช้พลังอำนาจด้านการทหารจากเบาไปหาหนัก เพื่อจำกัดการขยายตัวของสถานการณ์ให้อยู่ในระดับที่ควบคุมได้ หรือป้องกันอีกฝ่ายตีความเจตนาคลาดเคลื่อนแล้วเลือกตอบโต้ด้วยวิถีทางอันเป็นเหตุให้สถานการณ์เลวร้ายยิ่งขึ้น

ในยามสงคราม แม้เครื่องมือพลังอำนาจด้านการทหารจะทำหน้าที่สนับสนุนเครื่องมือพลังอำนาจด้านการเมืองและการต่างประเทศ แต่ด้วยความเป็นสภาวะสงคราม เครื่องมือพลังอำนาจแห่งชาติด้านการทหารจึงจะมีความโดดเด่นกว่าเครื่องมืออื่น และถูกใช้งานอย่างเต็มกำลัง เพื่อให้รัฐ

^{๑๓} อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ.๑๙๘๒ หรือ United Nations Convention on the Law Of the Sea: UNCLOS 1982.

^{๑๔} Malaver, Lara. "It Is Time for the United States to Ratify Unclos (United Nations Convention on the Law of the Sea)." (2021).

สามารถบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทางยุทธศาสตร์ โดยรัฐอาจใช้เครื่องมือทางการทหารตามแนวทางต่าง ๆ ดังนี้

ใช้ปฏิบัติการเชิงรุก (Offensive operations) ด้วยวิธีการส่งกำลังรบภาคพื้นดิน อากาศ และทะเลเข้าปะทะกับกองกำลังศัตรู หรือโจมตีต่อเป้าหมายเพื่อทำลายหรือลดทอนขีดความสามารถในการสู้รบของข้าศึก ทำลายทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานในการส่งกำลัง หรือยึดที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่เป็นจุดยุทธศาสตร์หรือชัยภูมิสำคัญในการควบคุมการยุทธ์

ใช้ปฏิบัติการเชิงป้องกัน (Defensive operations) โดยกองทัพทำหน้าที่ปกป้องดินแดนและผลประโยชน์ของรัฐจากการโจมตีของศัตรู ด้วยการต่อสู้รักษาแนวป้องกัน ประจำตำแหน่งระบบอาวุธป้องกันภัยทางอากาศ ระดมพลและทรัพยากรสงครามเพื่อสนับสนุนภารกิจขั้วโลกรุกรานหรือตอบโต้การโจมตีของศัตรู

ใช้ปฏิบัติการเชิงป้องปราม (Deterrence) ด้วยการแสดงให้เห็นถึงท่าทีและความสามารถในการป้องกันที่แข็งแกร่ง เช่น การฝึกซ้อมรบทางทหาร แสดงอาวุธหรือความสามารถในการรบชั้นสูง การปฏิบัติเหล่านี้สามารถส่งสัญญาณถึงความมุ่งมั่นของรัฐที่จะปกป้องผลประโยชน์ของตน และกีดกันความคิดริเริ่มที่จะทำการรบของอีกฝ่าย

ใช้ปฏิบัติการรวบรวมข่าวกรอง (Intelligence gathering) ด้วยการรวบรวมและวิเคราะห์ข่าวกรองเกี่ยวกับกองกำลัง ขีดความสามารถ และความตั้งใจของศัตรู ทำให้กองทัพมีข้อมูลสำคัญต่อการวางแผนและปฏิบัติการทางทหาร ตลอดจนสนับสนุนข้อมูลสำหรับการตัดสินใจทางการทูตและการต่างประเทศ หากไม่มีข่าวกรองที่ดีแล้ว ก็เหมือนการเดินทางเข้าไปในเมฆหมอก ไม่อาจรู้ว่าข้างหน้าจะพบเจออะไร กำลังไปในทิศทางที่ถูกต้องหรือไม่ และไม่อาจมั่นใจได้ว่าจะบรรลุเป้าหมายในท้ายที่สุด

ใช้ปฏิบัติการส่งกำลังบำรุงและการสนับสนุน (Logistics and support) ด้วยการสนับสนุนการส่งกำลังให้กับทหารในสนามรบ ให้แน่ใจว่าทหารมีเสบียง อุปกรณ์ประจำตัว และการดูแลสุขภาพแพทย์ที่จำเป็น และหน่วยรบมียุทธภัณฑ์และยุทธปัจจัยเพียงพอในการดำเนินกลยุทธ์ตามแผนการยุทธ์ที่ดำเนินอยู่ อีกทั้งปฏิบัติการกิจช่วยเหลือพลเรือนที่อาจตกค้างอยู่ในพื้นที่การรบเพื่อดำรงขวัญกำลังใจและแรงสนับสนุนภาคประชาชน

ใช้สร้างพันธมิตรหรือความร่วมมือกับรัฐอื่น (Coalition building and alliances) ในช่วงสงคราม รัฐอาจพึ่งพากองทัพในการร่วมมือ รักษาแนวร่วม หรือยืนยันการเป็นพันธมิตรและการปฏิบัติตามข้อตกลงที่มีต่อกัน ในมิติทางด้านการทูตและการต่างประเทศรวมทั้งการข่าวสาร เป็นการสร้างความเข้มแข็งและแรงสนับสนุนในประชาคมโลก ในมิติด้านการทหารและเศรษฐกิจ รัฐสามารถจัดหาทรัพยากรสนับสนุนการสงครามและปัจจัยดำรงชีพพื้นฐานจากข้อตกลงพันธมิตรหรือความร่วมมือจากรัฐอื่น ซึ่งอาจขยายไปถึงการใช้เครื่องมือพลังอำนาจแห่งชาติของรัฐนั้น ๆ สนับสนุนการปฏิบัติการของฝ่ายเราได้ เช่น การร่วมมือกันคว่ำบาตรหรือลงโทษทางเศรษฐกิจกับประเทศเป้าหมาย (Economic sanctions)

ใช้ปฏิบัติการทางจิตวิทยา (Psychological operations) เพื่อโน้มน้าวหรือสร้างอิทธิพลทางความคิดต่อกองกำลังและพลเรือนข้าศึก บันทอนขวัญกำลังใจในการต่อสู้ และสร้างกระแสความชอบธรรมให้กับฝ่ายเราในประชาคมโลก ด้วยการปฏิบัติการข่าวสารเชิงสร้างสรรค์ การโฆษณาชวนเชื่อ การเผยแพร่ข้อมูลลวง การทำสงครามจิตวิทยา รวมถึงการโจมตีด้วยข้อมูลที่ท่วมท้นเกินกว่าฝ่ายตรงข้ามจะวิเคราะห์และแก้ไขสถานการณ์ได้ทัน

ใช้ปฏิบัติการเพื่อความมั่นคง (Stability operations) ในบางกรณี กองทัพอาจได้รับมอบหมายให้ฟื้นฟูเสถียรภาพและความมั่นคงในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้ง ซึ่งในกรณีนี้ กองทัพจะถูกกำหนดให้ทำหน้าที่รักษาสันติภาพ ประกันความปลอดภัยพลเรือน บังคับใช้กฎหมาย สนับสนุนการฟื้นฟูระบบสาธารณสุขพื้นฐาน และให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมกับพลเรือน

โดยรวมแล้ว กองทัพเป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐในช่วงสงคราม และประสิทธิภาพของกองทัพสามารถเป็นปัจจัยสำคัญของผลลัพธ์ความขัดแย้ง อย่างไรก็ตามการใช้กองทัพเป็นเครื่องมือพลังอำนาจหลักของชาติแม้ในช่วงเวลาสงครามก็ยังเป็นเรื่องที่ซับซ้อน มีข้อขัดแย้งและหลายปัจจัยที่ต้องพิจารณาเพื่อตัดสินใจว่า จะใช้กำลังทหารอย่างไร และด้วยความเข้มข้นเท่าใดจึงเหมาะสม เพราะทั้งหมดเป็นเรื่องของต้นทุน ผลประโยชน์ ความเสี่ยงของการยกระดับความขัดแย้ง และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับทั้งประเทศชาติ พลเรือน และความมั่นคงของภูมิภาค

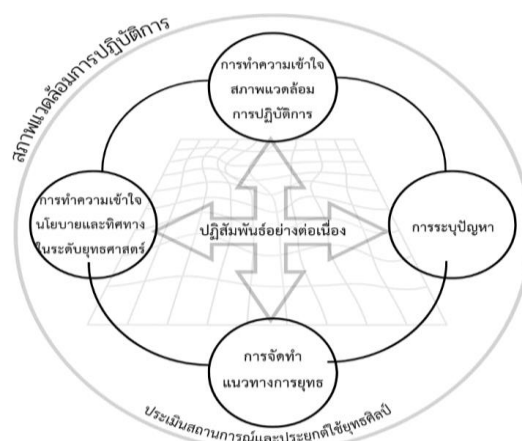
บทที่ ๔

การแผนแบบทางยุทธการ (Operational Design)

แนวคิดและองค์ประกอบพื้นฐานของการแผนแบบทางยุทธการ

ในมุมมองของนักรัฐศาสตร์และนักยุทธศาสตร์ปัจจุบัน ส่วนใหญ่ยังเชื่อมั่นว่ารัฐต่าง ๆ ขับเคลื่อนประเทศในด้านความมั่นคงของรัฐบนหลักคิดตามทฤษฎีสัจนิยม (Realism) ที่มองลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศว่าเป็นสถานะที่เต็มไปด้วยความขัดแย้ง และเชื่อว่าทุกรัฐให้ความสำคัญสูงสุดกับการรักษาความมั่นคงและความอยู่รอด รัฐจึงมีเหตุผลสมควรที่จะแข่งขันกันเพื่อรักษาหรือแสวงหาอำนาจและความมั่งคั่ง และหากต้องใช้กำลังในการแก้ไขปัญหาเพื่อความอยู่รอดหรือเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ของรัฐ การทำสงครามก็เป็นวิธีที่สามารถกระทำได้

เป็นเวลากว่าสองพันปี ที่กองทัพเคลื่อนที่เป็นมวล ๆ เดียว และมีเพียงกองกำลังเดียวเข้าต่อสู้ จึงแทบเป็นไปได้ ที่จะพัฒนาการผสมผสานการดำเนินกลยุทธ์ที่ซับซ้อนเพื่อเอาชนะการรบในสภาพแวดล้อมที่ไม่แน่นอน ซับซ้อน และคาดเดาได้ยาก การแผนแบบทางยุทธการจึงเป็นศาสตร์ที่นักการทหารคิดค้นขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางจัดทำแผนทางทหารรับมือกับสภาพแวดล้อมใหม่และหลักคิดข้างต้น โดยใช้แนวคิดเรื่อง สถานะสุดท้ายที่ต้องการ หนทางการปฏิบัติ ทรัพยากร/เครื่องมือ และความเสี่ยง (Ends – Ways – Means - Risks) กับองค์ประกอบสำคัญ ๔ ประการ เป็นแก่นหลักในการทำงาน โดยองค์ประกอบสำคัญ ๔ ประการนั้น ประกอบด้วย การทำความเข้าใจนโยบายและทิศทางในระบัพยุทธศาสตร์ การทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมการปฏิบัติการ การระบุปัญหา และการจัดทำแนวทางการปฏิบัติการ ดังแสดงตาม ภาพที่ ๕

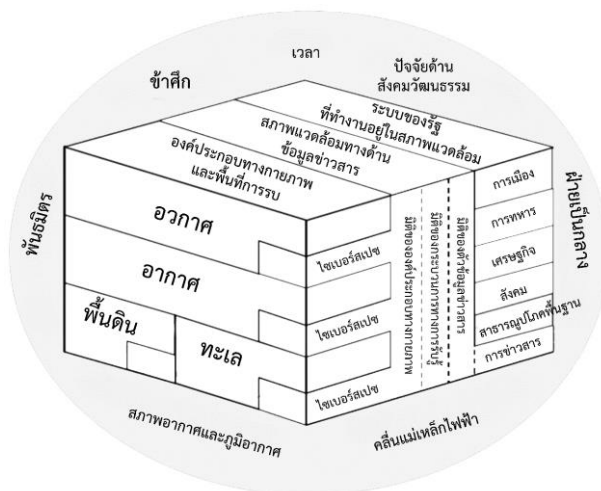
ภาพที่ ๕ กรอบการแผนแบบทางยุทธการ พัฒนาจาก Operational Design Framework – Figure IV-3 ใน JP 5-0 Joint Planning (2017)

การทำความเข้าใจนโยบายและทิศทางในระดับยุทธศาสตร์ (Understand Strategic Guidance)

Clausewitz ได้ให้ทัศนะไว้ใน “On War” ว่า “สงครามหาใช้อื่นใดนอกเหนือไปจากการดำเนินต่อไปทางการเมือง” แนวคิดดังกล่าวยังคงเป็นที่เชื่อถือและใช้อยู่ในปัจจุบัน ทหารเป็นเพียงผู้ปฏิบัติตามเจตจำนงของฝ่ายการเมือง การทำความเข้าใจนโยบายและทิศทางในระดับยุทธศาสตร์จึงสำคัญยิ่ง ฝ่ายการเมืองจะเป็นผู้กำหนดสถานะสุดท้ายทางยุทธศาสตร์ที่ต้องการของชาติ (National Strategic End State) และวัตถุประสงค์ของชาติ (National Objectives) ผ่านทางนโยบายและคำแนะนำทางยุทธศาสตร์ และผู้บังคับบัญชาฝ่ายทหารจะแปลงนโยบายและคำแนะนำทางยุทธศาสตร์ดังกล่าวให้เป็นสถานะสุดท้ายทางทหาร (Military End State) และวัตถุประสงค์ทางทหาร (Military Objectives) หากความเข้าใจในนโยบายและทิศทางในระดับยุทธศาสตร์คลาดเคลื่อน การกำหนดสถานะสุดท้ายที่ต้องการและวัตถุประสงค์ทางทหาร แม้ดีเท่าใดก็ไม่อาจนำไปสู่สถานะสุดท้ายที่รัฐปรารถนา

การทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมการปฏิบัติการ (Understand the Operational Environment)

การทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมการปฏิบัติการ เป็นเรื่องของการตรวจสอบสถานะแวดล้อมที่กำลังเผชิญอยู่ โดยมีเครื่องมือการเตรียมข่าวกรองร่วมของสภาพแวดล้อมการปฏิบัติการเป็นเครื่องช่วยในการทำความเข้าใจ เครื่องมือด้านการข่าวกรองนี้จะแบ่งการมองสภาพแวดล้อมออกเป็น ๓ มิติ ประกอบด้วย มิติทางด้านองค์ประกอบทางกายภาพและพื้นที่การรบ มิติสภาพแวดล้อมทางด้านข้อมูลข่าวสาร และมิติทางด้านระบบการทำงานของรัฐที่อยู่ในสภาพแวดล้อมของการปฏิบัติการนั้น ตาม ภาพที่ ๖

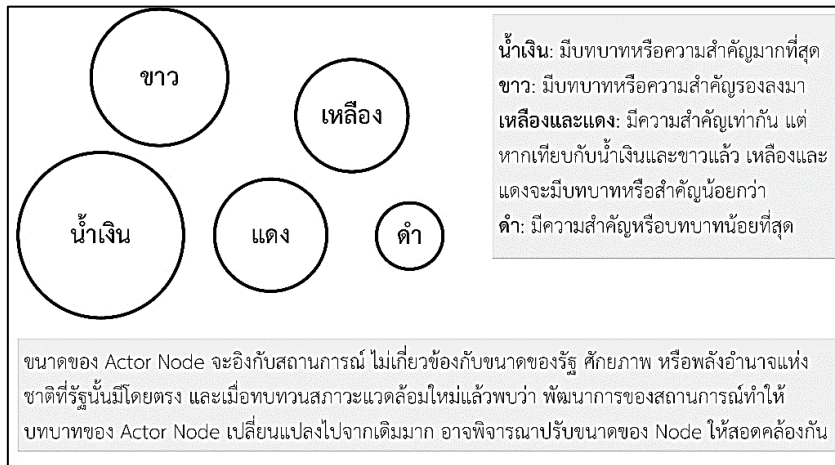

ภาพที่ ๖ มุมมองแบบองค์รวมต่อสภาพแวดล้อมการปฏิบัติการ พัฒนาจาก *Holistic View of the Operational Environment* – Figure I-1 ใน JP 2-01.3

อธิบายได้ว่า ไม่ว่าจะฝ่ายเรา ฝ่ายข้าศึก และฝ่ายที่เป็นกลาง ทุกฝ่ายตกอยู่ในสภาพแวดล้อมเดียวกัน เวลาเดียวกัน ฤดูกาลและสภาพอากาศเดียวกัน ปัจจัยทางด้านสังคมในพื้นที่ที่ปัจจัยเดียวกัน รวมไปถึงสภาวะของคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าในพื้นที่ และปัจจัยต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมนั้นจะมีผลกับทุก ๆ ฝ่ายโดยไม่เลือกปฏิบัติ ฤดูกาลและสภาพอากาศมีผลกับฝ่ายเราเช่นไร ก็มีผลกับฝ่ายข้าศึกเช่นเดียวกันนั้น

การทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมของการปฏิบัติการแม้จะไม่มีหลักการตายตัว แต่ที่นิยมนั้นจะสื่อสารด้วยรูปภาพแสดงความสัมพันธ์ของตัวแสดง (Actors) ต่าง ๆ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ตัวแสดงและปมปัญหาที่เชื่อมโยงกันอยู่ (Nodal Analysis) ด้วยแบบจำลอง RAFT model^{๑๕} ดังนี้

๑. แยกตัวแสดงออกเป็น Node ต่างๆ (Actors: A) โดยตัวแสดงใดที่สำคัญหรือมีบทบาทมากหรือเป็นศูนย์กลางของความสัมพันธ์ อาจเลือกกำหนดให้มีขนาดใหญ่กว่าตัวแสดงอื่น เพื่อให้เห็นและตีความสภาวะแวดล้อมได้อย่างรวดเร็ว

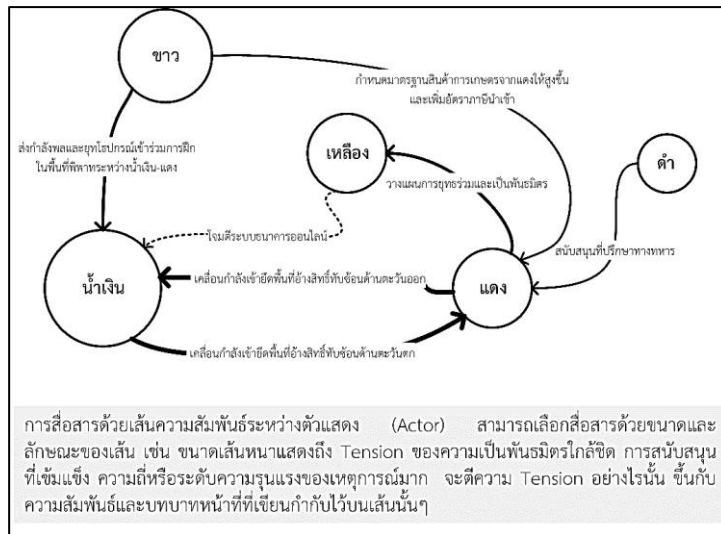

ภาพที่ ๗ การเขียนแบบจำลองแยกตัวแสดง

๒. เขียนเส้นความสัมพันธ์ (Relation: R) เชื่อมโยงตัวแสดงเข้าด้วยกัน และเขียนความสัมพันธ์ที่แสดงบทบาท/หน้าที่/การปฏิบัติของตัวแสดง (Function: F) กำกับบนเส้นนั้น

๓. ระบุระดับความเข้มข้น/ความถี่/ความใกล้ชิด (Tension: T) ของความสัมพันธ์ด้วยขนาดของเส้นหรือการเขียนกำกับควบคู่ไปกับบทบาท/หน้าที่/การปฏิบัติของตัวแสดง

^{๑๕} RAFT model มาจาก Relation, Actor, Function, และ Tension

ภาพที่ ๘ การเขียนแบบจำลองระบอบความสัมพันธ์ บทบาทหน้าที่ และระดับความเข้มข้นของความสัมพันธ์

การกำหนดสถานะสุดท้ายทางทหาร (Military End State)

การสงคราม หากชนะอย่างบอบช้ำ สุดท้ายแล้วก็อาจไม่ได้อะไร การให้ความสำคัญกับฉลากจบของการยุติสงครามจึงสำคัญอย่างยิ่ง จะจบอย่างไรให้ได้เปรียบที่สุด จะจบอย่างไรจึงจะรักษาสิ่งที่ต่อสู้ได้นั่นไว้ได้ตลอดไป ไม่หวนกลับมาต่อสู้แย่งชิงกันอีกในวันข้างหน้า เมื่อใดจึงควรจะจบ จบแล้วต้องมีศักยภาพในโต๊ะเจรจา เสร็จแล้วไม่ออกมาเมื่อเปล่า ฟังระลึกว่า สงครามแม้เป็นการกระทำเพื่อแย่งชิงผลประโยชน์ แต่การที่มนุษย์ยินยอมพร้อมใจเข้าต่อสู้กันนั้น ก็เพราะอุดมการณ์ความรักชาติ ซึ่งเป็นเรื่องของคุณค่าทางจิตใจ การยุติสงครามด้วยการเจรจาซึ่งอยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์ จึงต้องทำให้ได้ทั้งคุณค่าทางความรู้สึกและผลประโยชน์ไปพร้อม ๆ กัน

เครื่องมือพลังอำนาจด้านการทหารต้องทำงานสอดประสานและสนับสนุนกับเครื่องมือพลังอำนาจแห่งชาติด้านการเมืองและการต่างประเทศ เพราะสงครามนั้นทำเพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมือง ผู้บัญชาการยุทธต้องรู้และเตรียมสถานะแวดล้อมให้เหมาะสมก่อนจะเปลี่ยนจังหวะการยุทธเข้าสู่ห้วงเวลาของการยุติสงคราม และสถานะดังกล่าวต้องสอดคล้องกับความต้องการทางการเมืองหรือยุทธศาสตร์ในภาพใหญ่ของประเทศ จะมุ่งแต่ความต้องการทางทหารเท่านั้นไม่ได้ มิเช่นนั้นก็จะได้เพียงชัยชนะทางยุทธการ ซึ่งเท่านั้นไม่พอ รัฐต้องชนะสงคราม ไม่ใช่แค่ทหารชนะศึกในสมรภูมิ

การกำหนดสถานะสุดท้ายทางทหาร (Military End State) และวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย (Objectives) ที่จะใช้เป็นเกณฑ์บอกการสิ้นสุดของการปฏิบัติการทางทหารแต่ละการปฏิบัติ จะกำหนดขึ้นจากการประเมินสถานการณ์การสิ้นสุดทางยุทธศาสตร์ที่กำหนดโดยผู้นำหรือคณะทำงานสูงสุดของรัฐ (National Strategic End State)

ในงานเขียนทางทหารที่เกี่ยวกับการแผนแบบทางยุทธการ จะพบคำสองคำที่มักสร้างความสับสน นั่นคือคำว่า “สถานะสุดท้าย (End State)” และ “สถานะสุดท้ายทางทหาร (Military End State)”

ให้ทราบว่า การใช้คำว่า “สถานะสุดท้าย (End State)” จะใช้ในระดับความสำเร็จทางยุทธศาสตร์ หรือก็คือความสำเร็จในระดับสูงสุดของรัฐ โดยมาจากการย่อคำว่า “สถานะสุดท้ายทางยุทธศาสตร์ (National Strategic End State)” ส่วนคำว่า “สถานะสุดท้ายทางทหาร (Military End State)” จะใช้เมื่อต้องการอ้างอิงถึงระดับความสำเร็จของการปฏิบัติการทางทหาร อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติของการวางแผนทางทหาร ซึ่งกลุ่มคนที่ทำหน้าที่วางแผนก็คือผู้บังคับบัญชาและฝ่ายเสนาธิการ ซึ่งเป็นทหารด้วยกันทั้งหมด การใช้คำว่า “สถานะสุดท้ายทางทหาร (Military End State)” จึงอาจถูกลดรูปเหลือเพียง “สถานะสุดท้าย” หรือใช้ทับศัพท์เป็นภาษาอังกฤษว่า “End State” ในกรณีเช่นนี้ จำเป็นต้องดูบริบทแวดล้อมว่าผู้สื่อสารต้องการสื่อถึงคำใดกันแน่ หาก “สถานะสุดท้าย” หรือ “End State” ที่กล่าวถึง มีนัยยะของวัตถุประสงค์ทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือการข่าวสารที่อยู่นอกเหนือการปฏิบัติการของเครื่องมือพลังอำนาจแห่งชาติด้านการทหาร นั้นหมายความว่า สถานะสุดท้าย” หรือ “End State” ที่สื่อสารนั้น หมายถึงสถานะสุดท้ายที่ต้องการในระดับความหมายทางยุทธศาสตร์ของรัฐ ไม่ใช่สถานะสุดท้ายทางทหารในระดับความสนใจของการปฏิบัติการของฝ่ายทหาร

“สถานะสุดท้ายทางทหาร” หากจะอธิบายให้ง่ายที่สุด จะหมายถึง ผลลัพธ์หรือเงื่อนไขที่ต้องการให้เกิดขึ้นหลังการปฏิบัติการทางทหารสิ้นสุดลง หรือก็คือ สภาวะการณ์ที่ชัดเจนขึ้นเรื่อยๆ ทั้งหมดที่เครื่องมือทางทหารต้องทำให้สำเร็จนั้นบรรลุผล ซึ่งการเกิดสภาวะการณ์ดังกล่าว จะเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้สถานะสุดท้ายทางยุทธศาสตร์ในภาพรวมเกิดผลตามแผนที่วางไว้

เงื่อนไขย่อย ๆ แต่ละเงื่อนไขที่กล่าวถึงข้างต้น ในการแผนแบบทางยุทธการ จะเรียกว่า “เกณฑ์การสิ้นสุดของการปฏิบัติการทางทหาร” หรืออาจเรียกโดยย่อว่า “เกณฑ์การยุติ” หรือใช้ภาษาอังกฤษทับศัพท์ว่า “Termination Criteria” หรือก็คือเงื่อนไขเฉพาะที่ต้องปฏิบัติให้สำเร็จ และหากทำเงื่อนไขย่อย ๆ ดังกล่าวนั้นสำเร็จได้ทั้งหมด ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจะประกอบกันเป็นสถานะสุดท้ายทางทหารที่ต้องการ

“เกณฑ์การยุติ” นี้ กำหนดขึ้นเพื่อใช้ประเมินการปฏิบัติว่าดำเนินการได้บรรลุ “วัตถุประสงค์” หรือไม่ รวมทั้งเป็นจุดบอกจังหวะเวลาในการเปลี่ยนห้วงการปฏิบัติ (Phase) เข้าสู่ระยะถัดไปหรือยุติการปฏิบัติการในภาพรวม อย่างไรก็ตามการจัดทำแผนแบบทางยุทธการไม่จำเป็นต้องเขียน “เกณฑ์การยุติ” ออกมาให้เห็น เพราะหาก “วัตถุประสงค์/เป้าหมาย” กำหนดได้ชัดเจนและครบถ้วน การสร้างแนวทางการปฏิบัติการก็สามารถกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่แตกต่างกัน

“เกณฑ์การยุติ” หรือ “Termination Criteria” เป็นที่นิยมใช้เฉพาะการวางแผนปฏิบัติการทางทหาร ในระดับยุทธการของสมรภูมิการรบและการปฏิบัติของหน่วยในระดับยุทธวิธี ดังนั้นหากต้องสื่อสารกับผู้นำหรือเจ้าหน้าที่ในระดับยุทธศาสตร์ พึงระลึกไว้ว่า บุคคลเหล่านั้นอาจไม่รู้จักหรือไม่คุ้นเคยกับคำ ๆ นี้ อาจจำเป็นต้องสื่อสารให้เกิดความชัดเจนว่า “เกณฑ์การยุติ” ดังกล่าวเป็นเกณฑ์ที่ฝ่ายทหารกำหนดขึ้นเพื่อวัดความสำเร็จทางทหารที่นอกจากจะไม่ได้ชัดเจนแล้วยังสอดคล้องกับ “วัตถุประสงค์” ที่กำหนดในระดับยุทธศาสตร์ที่อยู่สูงขึ้นไป หรือจะบอกว่า “เกณฑ์การยุติ”

ที่ทหารใช้ ก็คือคำว่า “วัตถุประสงค์/เป้าหมาย (Objective)” ที่ใช้กันในระดับยุทธศาสตร์ ก็ไม่ผิดเพี้ยนไปเท่าใดนัก สำหรับตัวอย่างการกำหนด “เกณฑ์การยุติ” เช่น กองกำลังของข้าศึกที่ “เมือง ก” ถูกทำลาย, “ทัพสนาม ข” ยึดพื้นที่สำคัญในเมืองหลวงได้อย่างเด็ดขาด หรือ “ภูมิภาค ค” กลับคืนสู่สภาพของควมมีเสถียรภาพ เป็นต้น

โดยสรุป “สถานะสุดท้ายทางทหาร” แสดงถึงเป้าหมายในภาพรวมของการปฏิบัติการทางทหาร ในขณะที่ “เกณฑ์การยุติ” เป็นเงื่อนไขเฉพาะที่ต้องปฏิบัติตามเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ย่อย และทำให้การปฏิบัติการสิ้นสุดลง ทั้งสองอย่างนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญของการแผนแบบทางยุทธการ หรือการออกแบบการปฏิบัติการทางทหาร เนื่องจากจะช่วยให้ผู้บัญชาการและฝ่ายเสนาธิการ วางแผน ดำเนินการ และประเมินประสิทธิผลของการปฏิบัติการทางทหารได้อย่างเป็นรูปธรรม

การระบุปัญหาและกำหนดสมมติฐาน (Defining the Problem and Assumptions)

ในการแผนแบบทางยุทธการ การกำหนดหรือ “ระบุปัญหา” (Defining the Problem) จะเกี่ยวข้องโดยตรงกับการทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมของการปฏิบัติการและปัญหาที่ได้รับสั่งการ จากผู้บังคับบัญชา (ผู้บัญชาการ) ให้วางแผนแก้ไข นี่เป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่งในกระบวนการ เนื่องจาก จะเป็นการกำหนดกรอบการทำงานที่ครอบคลุมการออกแบบและการตัดสินใจทั้งหมดหลังจากนี้

ขณะที่การ “กำหนดสมมติฐาน” (Defining Assumptions) จะเป็นการกำหนดข้อสันนิษฐาน เกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันหรือเหตุการณ์ในอนาคต ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นจริง จนกว่าจะมีหลักฐานใด ๆ ปรากฏขึ้นมาหักล้าง การกำหนดสมมติฐานสามารถกำหนดได้ทั้งปัจจัยทางการเมือง พฤติกรรม ความสามารถ และความตั้งใจของฝ่ายตรงข้าม ขนาดของกำลังรบ พฤติกรรมของประชากรในพื้นที่ ความพร้อมของทรัพยากร หรืออาจเป็นการคาดการณ์หรือการคาดคะเนเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่อาจมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการ เช่น ข้อจำกัดด้านเวลา ฯลฯ

การคาดการณ์ รวมถึงการคาดหมายล่วงหน้าเป็นกุญแจสำคัญของการวางแผน ซึ่งนอกเหนือจากความสามารถในการมองเห็นไกลของผู้บังคับบัญชาและประมาณสถานการณ์ ขาวกรองของฝ่ายเสนาธิการแล้ว ปัจจัยสำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งคือสำนึกทางยุทธศาสตร์ของกำลังพล ที่คำนึงถึงผลกระทบในระดับที่สูงกว่าหน้าที่ของตน การทำให้ระบบการทำสงครามสามารถสื่อสาร ขาวและข้อมูลถึงผู้ใช้ได้อย่างครอบคลุม เพียงพอ และทันเวลา จะเกื้อหนุนให้เกิดการรอบรู้สถานการณ์ (Situation Awareness) และหากกำลังพลมีสำนึกทางยุทธศาสตร์ร่วมด้วย นั้นจะช่วยส่งเสริมให้มีการสื่อสารปัจจัยความเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับหน่วยตนและหน่วยอื่นไปถึงส่วนวางแผนและส่วน บังคับบัญชา

ในเรื่องของการคาดการณ์ที่จะนำไปสู่การกำหนดสมมติฐานนั้น มีสิ่งพึงระลึกไว้เสมอว่า ยิ่งคาดเดามาก ย่อมเสี่ยงมาก ดังนั้นการคาดเดาต้องอยู่บนพื้นฐานหลักการและสิ่งบอกเหตุ โดยมีข้อสังเกตคุณลักษณะ ๓ ประการ คือ มีเหตุผล (Logical) เป็นไปได้ (Realistic) และขาดไม่ได้

(Essential) การจะลดความคาดเดาในการตั้งสมมติฐานมีเพียงการกระจายเครื่องมือเฝ้าตรวจให้ครอบคลุมพื้นที่สนใจตามจังหวะเวลาที่สอดคล้องกับสถานการณ์เท่านั้น โอกาสถูกต้องของการคาดเดาจึงจะมีมาก และที่สำคัญ ไม่ควรพึ่งพาเครื่องมือเฝ้าตรวจหรือแหล่งข่าวเพียงแหล่งเดียว จะต้องตรวจสอบยืนยันข้อมูลนั้นกับแหล่งข่าวหรือเครื่องมือเฝ้าตรวจอื่น ๆ ด้วยเสมอ

การคาดการณ์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักการและสิ่งบอกเหตุจะนำไปสู่การกำหนดสมมติฐานที่ดีและเหมาะสม และสมมติฐานนั้นจะทำให้การแผนแบบทางยุทธการมีจุดโฟกัส และมีความยืดหยุ่นเพียงพอที่จะวางแผนให้สอดคล้องกับข้อจำกัดของเวลาและพัฒนาการของสถานการณ์ได้

เมื่อตั้งสมมติฐานเบื้องต้นขึ้นแล้ว ก่อนจะกำหนดออกมาเพื่อใช้งานจริง ต้องทดสอบสมมติฐานเสียก่อน คือ ถ้าสมมติฐานดังกล่าวได้รับการพิสูจน์ว่าผิด แผนที่วางไว้นั้นจะใช้ไม่ได้ แต่ถ้าสมมติฐานที่ตั้งขึ้นนั้น แม้ถูกพิสูจน์ว่าผิด กลับไม่มีผลกระทบต่อแผนเลย แสดงว่าสมมติฐานที่กำหนดนั้นไม่ใช่สมมติฐานที่เหมาะสม ไม่ควรกำหนดเป็นสมมติฐาน นอกจากนั้นยังมีข้อพิจารณาเกี่ยวกับสมมติฐานดังต่อไปนี้^{๑๖}

๑. การสันนิษฐานเกี่ยวกับขีดความสามารถของข้าศึก และฝ่ายตรงข้ามไม่มีทางที่จะหมดไป
๒. สมมติฐานจะต้องถูกคิดทบทวนใหม่อย่างต่อเนื่องโดยผ่านทางกระบวนการวางแผน เพื่อให้มั่นใจว่ายังคงมีความเกี่ยวข้อง และใช้ได้
๓. การพัฒนาสมมติฐานนั้น ให้พิจารณาสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ร่วมด้วย
 - ๑) การประสานงานกับหน่วยงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับสมมติฐานที่ตั้งขึ้น
 - ๒) การสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐบาล และพลเรือนอื่น ๆ
 - ๓) สมมติฐานต้องสามารถนำไปใช้ได้จริง และสนับสนุนความต้องการของกำลังรบ
 - ๔) ปัจจัยที่เกี่ยวกับตารางเวลาการปฏิบัติ
 - ๕) สถานการณ์ทางการเมืองของประเทศต่าง ๆ ที่อยู่ในพื้นที่หรือใกล้เคียงกับพื้นที่ปฏิบัติการ (Area of Operations: AO)

๔. สมมติฐาน (Assumptions) ควรจะถูกแทนที่ด้วยข้อเท็จจริง (Facts) ทันททีที่เป็นไปได้ โดยผู้บังคับบัญชาจะระบุข้อมูลข่าวสารสำคัญที่ต้องการ (Commander's Critical Information Requirements: CCIR) แล้วให้เจ้าหน้าที่ข่าวกรองจัดทำเป็นหัวข้อข่าวสารสำคัญเพื่อรวบรวมข้อเท็จจริง หากข้อเท็จจริงหักล้างกับสมมติฐานดังกล่าว ผู้บังคับบัญชาและฝ่ายเสนาธิการระดับสูงก็ต้องทบทวน ว่าการระบุปัญหาและแนวทางปฏิบัติการนั้นยังถูกต้องและใช้ได้หรือไม่

^{๑๖} กานต์ มงคลบายศรี, นาวาอากาศโท. เอกสารทางวิชาการกระบวนการแสวงข้อตกลงใจทางทหาร (Military Decision Making Process). ๒๕๕๙. โรงเรียนเสนาธิการทหารอากาศ, กองทัพอากาศ, กรุงเทพมหานคร. หน้า ๓๗.

สมมติฐานแม้จะได้กำหนดขึ้นแล้ว แต่ยังต้องทบทวนและปรับปรุงอย่างต่อเนื่องตลอดห้วงเวลาของขั้นตอนการวางแผนและการดำเนินการ เพื่อจะช่วยให้ผู้บังคับบัญชาและฝ่ายเสนาธิการสามารถอธิบายและเอาชนะความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้น และช่วยพัฒนาแผนฉุกเฉินเพื่อจัดการกับปัญหานั้นได้อย่างเหมาะสม

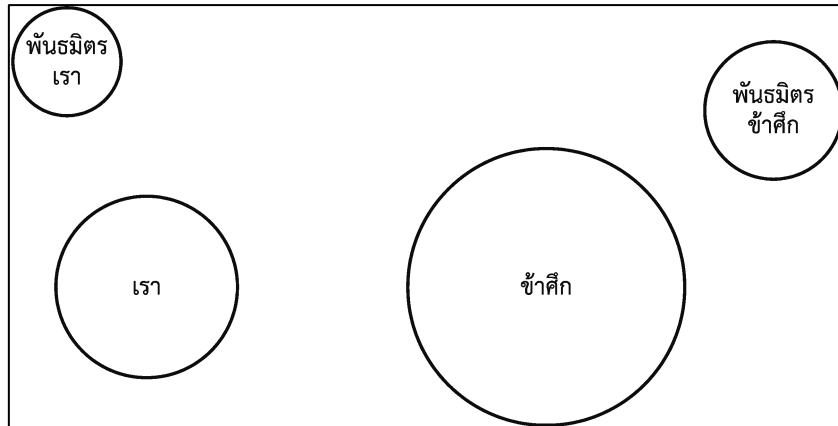
สมมติฐานที่ดี ที่มีการประเมินและปรับปรุงตามบริบทของสถานการณ์และข้อค้นพบใหม่ จะช่วยให้มั่นใจได้ว่าแนวทางการปฏิบัติการหรือแนวทางการยุทธ์จะยังคงมีความเกี่ยวข้องและมีประสิทธิภาพเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง การประเมินและปรับปรุงสมมติฐานจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บังคับบัญชาและฝ่ายเสนาธิการจะต้องไม่ละเลย

"การระบุปัญหาและกำหนดสมมติฐาน" ในการแผนแบบทางยุทธการ จะรวมการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของการปฏิบัติการ การระบุความท้าทายและภัยคุกคามที่กำลังเผชิญอยู่ รวมถึงการกำหนดวัตถุประสงค์ในภาพรวมที่ต้องการ หรือหากกล่าวลงไปในรายละเอียด การระบุปัญหานั้นจะต้องชัดเจนลงไปถึงการระบุต้นตอของความขัดแย้ง ตัวแสดงหลักที่เกี่ยวข้อง แรงจูงใจและเป้าหมายของตัวแสดงแต่ละตัว ดังนั้น กระบวนการนี้หากกระทำโดยสมบูรณ์ จะช่วยให้ผู้บังคับบัญชาและฝ่ายเสนาธิการสามารถมองเห็นประเด็นพื้นฐานที่ก่อให้เกิดปัญหาหรือความขัดแย้ง เข้าใจบริบทแวดล้อมของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงที่ซับซ้อน อีกทั้งจะช่วยให้การสร้างแนวทางปฏิบัติการหรือแนวทางการยุทธ์มีประสิทธิภาพ

การแก้ปัญหาจะชัดเจนในตัวเองเมื่อเราเข้าใจสภาพแวดล้อมและสิ่งที่จะต้องทำเพื่อเปลี่ยนเงื่อนไขหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหานั้น ดังนั้นการทำความเข้าใจและระบุปัญหาจึงสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากตรรกะที่แวดล้อมปัญหาจะชี้ให้เห็นวิธีแก้ปัญหาที่เป็นไปได้

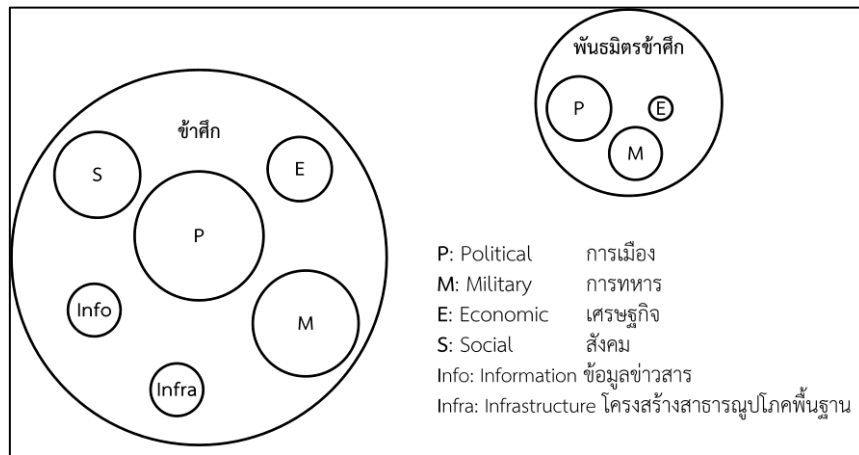
ปัญหา แม้มีความซับซ้อนเพียงใด แต่หากพิจารณาที่ผลกระทบที่เกิดขึ้นแล้ว จะพบว่ามิตัวแสดง (Actor) เกี่ยวข้องด้วยเสมอ ดังนั้นการพิจารณาตัวแสดงแยกออกเป็น ส่วน ๆ จะช่วยให้เข้าใจปัญหาได้ง่ายขึ้น อย่างไรก็ตาม การแยกตัวแสดงในการทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมของการปฏิบัติการ หากแยกออกเพียงตัวแสดงระดับรัฐอาจยังไม่เพียงพอจะระบุปัญหาออกมาได้ จำเป็นต้องจำแนก ลีกลงไปในรายละเอียด โดยวิธีการ ดังนี้

๑. แยกตัวแสดงหลักในระดับรัฐที่เป็นคู่ขัดแย้ง เช่น ประเทศเรา ประเทศข้าศึก พันธมิตรเรา และพันธมิตรข้าศึก ตัวแสดงใดมีความสำคัญหรือบทบาทที่ต้องวิเคราะห์หามาก วงกลมให้มีขนาดใหญ่กว่าตัวแสดงอื่น

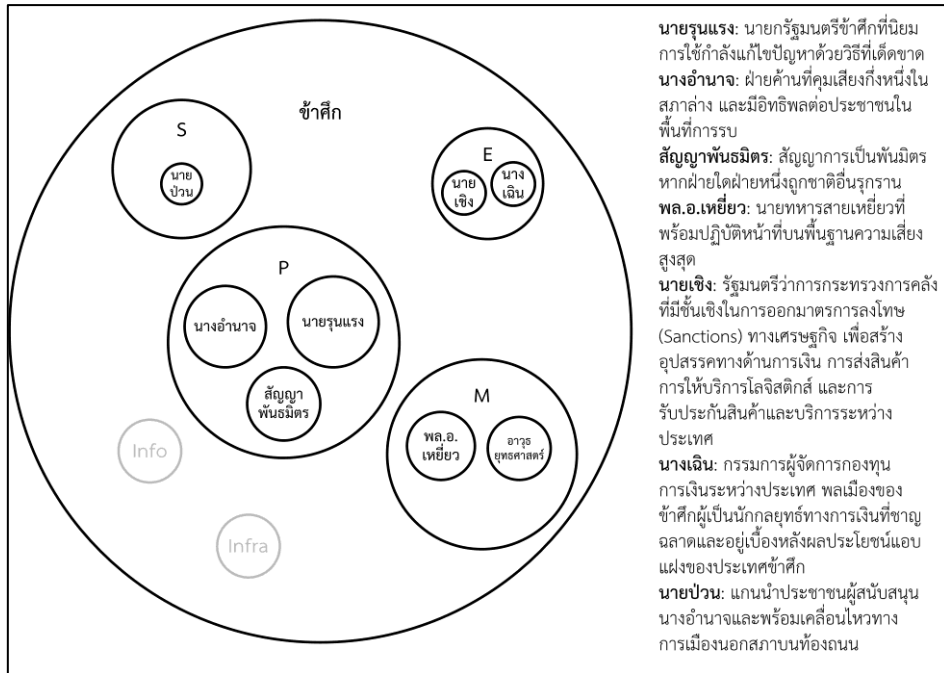
ภาพที่ ๙ การแยกตัวแสดงหลักระดับรัฐ

๒. ในตัวแสดงหลักระดับรัฐที่สำคัญ จะปรากฏการทำงานของระบบขับเคลื่อนอยู่ ให้ใช้โมเดลวิเคราะห์ระบบเข้าไปตรวจสอบ เช่น PMESII Analysis แล้ววาดขนาดของ Node ใหญ่-เล็กตามความสำคัญหรือความถี่ของการทำงานในด้านนั้น ๆ (หากไม่พบการทำงานของ Node ใดให้ลบทิ้ง เพื่อให้แบบจำลองสื่อสารได้กระชับและชัดเจน)

ภาพที่ ๑๐ การแยกตัวแสดงด้านต่าง ๆ ของระบบของรัฐ

๓. หากในแต่ละด้านที่วิเคราะห์พบว่ามีตัวแสดงที่สำคัญอันเป็นรากของปัญหาหรือจำเป็นต่อการแก้ปัญหา หรือเป็นปัจจัยที่ไม่อาจมองข้าม ให้เขียน Node ของตัวแสดงนั้น ๆ แยกออกมาด้วย

ภาพที่ ๑๑ การแยกตัวแสดงในระดับองค์ประกอบภายในด้านต่าง ๆ
ของระบบการทำงานของรัฐข้าศึก

อย่างไรก็ตาม การแยกตัวแสดงและการให้น้ำหนักความสำคัญหรือบทบาทของตัวแสดงแต่ละ
ตัวนั้น ขึ้นกับการวิเคราะห์ข้อมูลและมุมมองของผู้วิเคราะห์ ไม่อาจบอกได้ว่าแบบใดถูกและแบบใดผิด
มีเพียงหลักของเหตุและผลที่จะโน้มน้าวหรือสร้างอิทธิพลความเชื่อมั่นต่อผู้อื่นได้ ด้วยเหตุนี้
แบบจำลองความคิดของสภาพแวดล้อมในสถานการณ์เดียวกัน จึงอาจถูกวาดออกมาแตกต่างกัน

ในเรื่องของการระบุปัญหาและการกำหนดสมมติฐาน เป็นเรื่องปกติที่ฝ่ายเสนาธิการ
จะคาดหวังว่าผู้บังคับบัญชาในระดับสูงจะเข้าใจสถานการณ์อย่างถูกต้อง วางกรอบปัญหา และมอบงาน
ที่เหมาะสมให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา แต่พึงตระหนักไว้ประการหนึ่งว่า คำแนะนำและร่างความคิดของ
ผู้บังคับบัญชาในห้วงเวลาแรกที่เกิดสถานการณ์นั้น อาจมีหรือไม่มีการวิเคราะห์ การอธิบาย การระบุ
ถึงสาเหตุของปัญหา และข้อพิจารณาต่าง ๆ ก็ได้ เพราะในภาวะวิกฤติที่ยังไม่ได้มีแผนรองรับ คำสั่งเตือน
(Warning Order) จากหน่วยเหนือ หรือคำสั่งการวางแผนอื่น ๆ ก็แทบจะไม่มีแนวทางแก้ไขที่พร้อม
ใช้และครอบคลุมการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เฉพาะเจาะจงสำหรับปัญหาหรือวิกฤติดังกล่าว ดังนั้น
ผู้บังคับบัญชาฝ่ายทหารและฝ่ายเสนาธิการ เมื่อได้รับคำแนะนำเริ่มต้นจากผู้บังคับบัญชาในระดับสูง
กว่า จึงต้องทบทวนและตรวจสอบโดยการวิเคราะห์ที่เป็นอิสระอีกครั้ง (เท่าที่เวลาจะเอื้ออำนวย) และ
หากพบว่ามุมมองที่มีต่อปัญหาของทั้งสองฝ่ายแตกต่างกัน ผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาจะต้อง
ร่วมกันทำความเข้าใจหรือยืนยันการระบุปัญหาและการกำหนดสมมติฐานให้ตรงกันเสียก่อน
จึงจะเริ่มดำเนินการในขั้นต่อไปของการแผนแบบทางยุทธการ

การวิเคราะห์และกำหนดจุดศูนย์ดุล

ผลของสงครามจะขึ้นอยู่กับความสามารถในการกระทำต่อจุดศูนย์ดุลของฝ่ายตรงข้าม และขณะเดียวกันก็ต้องปกป้องจุดศูนย์ดุลของฝ่ายเราไม่ให้ใครมาทำลายได้^{๑๗} แนวคิดเรื่องจุดศูนย์ดุลของสงครามมีการกล่าวถึงกันมานานตั้งแต่อดีต ในทางซีกโลกตะวันตก Clausewitz^{๑๘} กล่าวไว้ใน On War ว่า

"One must keep the dominant characteristics of both belligerents in mind. Out of these characteristics a certain center of gravity develops, the hub of all power and movement, on which everything depends. That is the point against which all our energies should be directed."

Clausewitz ต้องการสื่อสารว่า ในการสงคราม เราต้องคำนึงถึงลักษณะเด่นของสองฝ่ายที่ต่อสู้กัน เพราะจากคุณลักษณะดังกล่าวนี้ จุดศูนย์ดุลได้พัฒนาขึ้น และกลายเป็นศูนย์กลางของพลังและการเคลื่อนไหวทั้งหมด เป็นจุดที่ซึ่งทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นอยู่กับมัน และนั่นคือจุดที่กำลังและความพยายามทั้งหมดควรมุ่งเข้าทำลาย และหากฝ่ายใดทำลายจุดศูนย์ดุลของอีกฝ่ายได้ ฝ่ายที่ถูกทำลายจุดศูนย์ดุล จะหมดความสามารถในการรบ และแพ้สงครามในที่สุด

แนวคิดเรื่องจุดศูนย์ดุลของ Clausewitz มองว่าจุดศูนย์ดุลอาจเป็นสิ่งที่ได้ ในบางประเทศ จุดศูนย์ดุลเป็นกองทัพของประเทศนั้น ในบางประเทศที่มีปัญหาความขัดแย้งภายใน จุดศูนย์ดุลก็คือเมืองหลวง ประเทศเล็ก ๆ ที่ต้องพึ่งพาการคุ้มครองจากประเทศใหญ่ จุดศูนย์ดุลคือกองทัพของประเทศที่ให้การคุ้มครองประเทศที่เป็นพันธมิตรกัน จุดศูนย์ดุลก็คือผลประโยชน์ที่มีร่วมกัน และถ้าเป็นกลุ่มมวลชนที่ลุกขึ้นต่อต้านรัฐบาล จุดศูนย์ดุลก็คือบุคลิกของตัวผู้นำและมติมหาชน จุดศูนย์ดุลตามความคิดของ Clausewitz จึงครอบคลุมความหมายกว้างขวางและยากในการค้นหา

ในโลกตะวันออก Sun Tzu เขียนไว้ในตำราพิชัยสงครามของตน ว่า “จงโจมตีศัตรูที่จุดอ่อนแอของพวกเขา” ซึ่งอนุมานได้ว่า Sun Tzu มอง “จุดอ่อนแอ” ของข้าศึกว่าเป็นจุดสำคัญ และเป็นจุดที่จะชี้ขาดผลแพ้-ชนะของการศึก แต่อย่างไรก็ตาม ซุนวูไม่ได้กล่าวถึง ว่า “จุดอ่อนแอ” ที่กล่าวถึงนั้นคืออะไร

ตลอดเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมา จึงทำให้นักยุทธศาสตร์และนักการทหารพยายามให้ความหมายและคำจำกัดความของ “จุดศูนย์ดุล” ให้มีความเฉพาะเจาะจง และสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์ได้โดยสะดวก และหลังมีการศึกษาอภิปรายกันอย่างยาวนาน แนวความคิดของ

^{๑๗} ชนัท รัตนอุบล, นาวาอากาศเอก. คู่มือการยุทธ์ (Operational Manual). ๒๕๔๘. เอกสารทางวิชาการ. กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ, กองทัพอากาศ. หน้า ๗.

^{๑๘} Carl von Clausewitz (๑๗๘๐ - ๑๘๓๑) เป็นทหารและปัญญาชนชาวรัสเซีย ผู้เขียนหนังสือเรื่อง On War (Vom Kriege ในต้นฉบับภาษาเยอรมัน) ซึ่งได้กลายเป็นงานปรัชญาทางการทหารที่มีอิทธิพลมากที่สุดในโลกตะวันตก ได้รับการแปลเป็นภาษาหลักต่าง ๆ แทบทุกภาษา และยังคงมีอิทธิพลต่อนักยุทธศาสตร์สมัยใหม่ในปัจจุบัน

Dr. Joe Strange^{๑๙} ที่เชื่อมโยงจุดศูนย์ดุลกับปัจจัยวิกฤติ คือ ความสามารถวิกฤติหรือความสามารถที่สำคัญยิ่ง (Critical capabilities: CC) ความต้องการวิกฤติ (Critical requirements: CR) และความล่อแหลม/จุดอ่อน/จุดเปราะบางวิกฤติ (Critical vulnerabilities: CV) ซึ่งต่อมาได้รับการปรับปรุงการกำหนดขอบเขตและคำนิยามโดย Colonel Dale C. Eikmeier^{๒๐} ที่ได้ศึกษาและอ้างอิงการให้คำจำกัดความใหม่ของ Australian Defence Force ว่า “จุดศูนย์ดุล” คือ

“The primary entity that possesses the inherent capability to achieve an objective or the desired end state.” หรือก็คือ “เอกลักษณ์หลักที่มีความสามารถโดยธรรมชาติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือสถานะสุดท้ายที่ต้องการ”

Eikmeier มีความเห็นว่า “จุดศูนย์ดุล ต้องเป็นสิ่งที่มีความสามารถที่สำคัญยิ่งหรือความสามารถวิกฤติ (Critical Capabilities) โดยเนื้อแท้ที่อยู่ใน ความสามารถที่จะทำให้ภารกิจหรือสิ่งที่ต้องการสูงสุดนั้นบรรลุได้ และเป็นความจำเป็นที่จะต้องทำให้นักยุทธศาสตร์และนักการทหารที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนปฏิบัติการทางทหาร สามารถค้นหาจุดศูนย์ดุลในทางปฏิบัติได้ง่าย เป็นรูปธรรม และนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติการจริง” โดย “จุดศูนย์ดุล” ในขอบเขตใหม่นี้ แม้จะไม่ได้รับการยอมรับทั้งหมด (ในประเด็นของการเปลี่ยนจากคำว่า “the source of power” เป็น “the primary entity” และการกล่าวถึงการมีหรือการเป็นเจ้าของความสามารถวิกฤติในตัวจุดศูนย์ดุลนั้น) แต่ตำราหลักนิยามการปฏิบัติการร่วมของสหรัฐฯ ในปี ค.ศ.๒๐๒๒ (JP.5-0 Joint Operation, 2022) ก็ได้นำเอาแนวความคิดของ Eikmeier ไปปรับปรุงและใช้ประโยชน์ในเรื่องเทคนิควิธีการวิเคราะห์จุดศูนย์ดุล และให้ความหมายของ “จุดศูนย์ดุล” ซึ่งในที่นี้ น่าจะหมายถึงจุดศูนย์ดุลในระดับยุทธการ (Operational level) เพราะปรากฏคำนิยามที่ระบุถึงกำลังทหารไว้อย่างชัดเจน ดังนี้

“The COG is the source of power or strength that enables a **military force** to achieve its objective and is what an **opposing force** can orient its actions against that will lead to enemy failure.”

^{๑๙} Joe Strange ศาสตราจารย์ด้านยุทธศาสตร์ศึกษาที่ U.S. Marine Corps War College และ Air War College เขาเป็นนักยุทธศาสตร์ทางทหารที่มีส่วนในการพัฒนาแนวคิดจุดศูนย์ดุลในการวางแผนทางทหาร เขาแนะนำแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยของความสามารถที่สำคัญยิ่ง (critical capabilities) ความต้องการวิกฤติ (critical requirements) และความเปราะบางวิกฤติ (critical vulnerabilities) ในปี 1996

^{๒๐} Colonel Dale C. Eikmeier; ศาสตราจารย์ด้านยุทธศาสตร์ศึกษาที่ U.S. Army War College และเป็นอาจารย์พิเศษบรรยายให้กับหลักสูตรเสนาธิการทหารในหลายประเทศ รวมทั้งได้บรรยายให้กับโรงเรียนเสนาธิการทหารอากาศไทยในปี ๒๕๖๖

“จุดศูนย์ดุล เป็นแหล่งที่มาของพลังหรือความแข็งแกร่งที่ช่วยให้กำลังทหารบรรลุวัตถุประสงค์ และเป็นสิ่งที่กองกำลังฝ่ายตรงข้ามสามารถกำหนดแนวทางการปฏิบัติการที่จะนำไปสู่ความล้มเหลวของข้าศึก”

คำนิยามตามความหมายที่หลักนิยามการปฏิบัติการร่วมของสหรัฐฯ ให้ไว้นี้ ในทัศนะของผู้เขียนเห็นว่าไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้กับบริบทการฝึกศึกษาของหลักสูตรการทัพอากาศ จึงขอยึดแนวทางการให้ความหมายของ Eikmeier ที่ว่า

“จุดศูนย์ดุล ต้องเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งหรือความสามารถวิกฤติ (Critical Capabilities) โดยเนื้อแท้ที่อยู่ภายใน ความสามารถที่จะทำให้ภารกิจหรือสิ่งที่ต้องการสูงสุดนั้นบรรลุได้ และเป็นความจำเป็นที่จะต้องทำให้นักยุทธศาสตร์และนักการทหารที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนปฏิบัติการทางทหาร สามารถค้นหาจุดศูนย์ดุลในทางปฏิบัติได้ง่าย เป็นรูปธรรม และนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติการจริง”

เหตุที่ผู้เขียนเลือกใช้นิยามของ Eikmeier ด้วยพิจารณาว่า การขาดคำจำกัดความที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับ รวมทั้งวิธีการค้นหาจุดศูนย์ดุลที่ไม่ชัดเจน จะนำไปสู่ความล้มเหลวของเอกภาพ ความพยายามและการประสานการปฏิบัติของแต่ละเหล่าทัพที่ร่วมปฏิบัติการ (หรือขาดการบูรณาการที่ดีของเครื่องมือพลังอำนาจของรัฐด้านต่าง ๆ หากพิจารณาในระดับรัฐ) ดังที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติการของสหรัฐฯ ทั้ง “Desert Shield” และ “Desert Storm” ที่นายพล Norman Schwarzkopf พิจารณามี ๓ จุดศูนย์ดุลที่ต้องทำลาย แทนที่จะมุ่งค้นหาให้พบจุดศูนย์ดุลที่แท้จริง ด้วยความเชื่อมั่นว่าจุดศูนย์ดุลในแต่ละระดับนั้น มีเพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น^{๒๑} ในความคิดของ Schwarzkopf จุดศูนย์ดุลทั้งสาม คือ ผู้นำและฐานบัญชาการควบคุม อาวุธทำลายล้างสูง และกองกำลังพิทักษ์สาธารณรัฐ^{๒๒} การมองว่าจุดศูนย์ดุลมีสามจุด ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือการต่อสู้ของแต่ละกองกำลังหรือโดเมนการรบแยกเป็นอิสระจากกัน ต่างเน้นและมุ่งโจมตีที่จุดศูนย์ดุลที่ตนเชื่อมั่นอย่างอิสระ และนั่นทำให้เกิดแรงเสียดทานขึ้นโดยไม่จำเป็น บทเรียนที่ได้รับจากสงครามครั้งนั้นเป็นที่มาของการทบทวนและพัฒนาแนวคิดการปฏิบัติการรบข้ามมิติ (Multi Domain Operation) และการปฏิบัติการที่บูรณาการร่วมทุกมิติ (Joint All Domain Operations: JADO) เข้าด้วยกัน

^{๒๑} Dale C. Eikmeier, Col. “The Center of Gravity Still Relevant after All These Years.” MILITARY REVIEW ONLINE EXCLUSIVE May (2017).
https://www.academia.edu/36210763/The_Center_of_Gravity_Still_Relevant_After_All_These_Years.

^{๒๒} Cohen, Thomas A. Keaney and Eliot A. *Gulf War Air Power Survey Volume II Operations and Effects and Effectiveness*. Washington DC: U.S. Government Printing Office, 1993. p.40.

แนวทางการค้นหาจุดศูนย์ดุล

Eikmeier เสนอแนวคิดที่จะทำให้มองเห็นภาพและวิเคราะห์จุดศูนย์ดุลได้ง่ายขึ้น ด้วยการพิจารณาภาวะแวดล้อมด้วยมุมมองของระบบ มองฝ่ายตน พันธมิตร และฝ่ายศัตรูว่าเป็นระบบที่กำลังทำงานอยู่ และใช้กรอบแนวคิด สภาวะสุดท้ายที่ต้องการ หนทางการปฏิบัติ และทรัพยากร/เครื่องมือ (Ends – Ways – Means) ในการตอบคำถามพื้นฐาน ๓ ข้อเกี่ยวกับระบบนั้น คำถาม ๓ ข้อประกอบด้วย

๑. อะไรคือเป้าหมายหรือสภาวะที่ต้องการของระบบ
๒. หนทางใดที่จะทำให้เป้าหมายหรือสภาวะที่ต้องการของระบบนั้นบรรลุได้
๓. อะไรคือทรัพยากร/เครื่องมือที่ต้องใช้เพื่อให้หนทางข้างต้นกระทำได้

สิ่งสำคัญสำหรับผู้บังคับบัญชาและฝ่ายเสนาธิการที่ทำหน้าที่วางแผน คือต้องทุ่มเทให้มากพอเพื่อตอบคำถามที่เรียบง่ายแต่สำคัญยิ่งข้างต้น และการแผนแบบทางยุทธการกับการประมาณการข่าวกรองเกี่ยวกับข้าศึกจะช่วยตอบคำถามนั้นได้ ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ระบุวัตถุประสงค์/เป้าหมายอันเป็นผลลัพธ์ที่คาดหวัง

ขั้นตอนที่ ๒ ทำรายการหนทางปฏิบัติที่เป็นไปได้ หลัก-รอง หรือที่เป็นไปได้มากที่สุด และที่อันตรายที่สุด ในขั้นตอนนี้ควรระบุหนทางดังกล่าวออกมาในรูปแบบของ “กริยาหรือการกระทำ” เพื่อช่วยในการค้นหาและระบุ “ขีดความสามารถที่สำคัญยิ่งหรือขีดความสามารถวิกฤติ (Critical Capability)” ต่อไป

ขั้นตอนที่ ๓ ระบุเครื่องมือหรือทรัพยากร (Means) ที่จำเป็นในการดำเนินการและสนับสนุนหนทางปฏิบัติที่เลือก ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นรายการสิ่งต่าง ๆ (เป็นคำนาม รวมถึงคำนามที่แสดงถึงการกระทำบางอย่าง) ขั้นตอนที่สุดท้ายคือการเลือกจากรายการเครื่องมือหรือทรัพยากรดังกล่าว ว่ารายการใดที่มีความสามารถที่สำคัญยิ่งหรือความสามารถวิกฤติที่เป็นแก่นสำคัญอยู่ภายใน (Critical Capability) สิ่งนั้นคือจุดศูนย์ดุลย์ อื่น ๆ ทั้งหมดเป็นเพียงสิ่งสนับสนุน ขั้นตอนที่สำคัญในกระบวนการนี้คือการระบุความสามารถที่สำคัญยิ่ง (Critical Capability) ซึ่งจำเป็นต่อการบรรลุเป้าหมาย การระบุความสามารถที่สำคัญยิ่ง จะต้องเกิดขึ้นก่อนที่จะระบุจุดศูนย์ดุลย์ เพราะการระบุจุดศูนย์ดุลย์จำต้องอ้างอิงกับขีดความสามารถดังกล่าว หรืออาจใช้วิธีตั้งคำถามว่า ต้องทำอะไรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และใครหรืออะไรสามารถทำมันได้ คำตอบว่าใครหรืออะไรเป็นผู้กระทำ สิ่งนั้นเองคือจุดศูนย์ดุลย์ของระบบที่กำลังพิจารณา

การพิจารณาว่าใครหรืออะไรเป็น “ผู้กระทำ” หรือ “ผู้ใช้ประโยชน์” (Do or Use) เพื่อระบุให้ได้ว่าอะไรเป็นจุดศูนย์ดุลย์นั้น Eikmeier ยกตัวอย่างโดยใช้เรื่องของการเดินรถไฟ Eikmeier มองรถไฟที่ทำหน้าที่ส่งคนและสินค้าไปยังสถานีปลายทางว่าเป็นระบบ ๆ หนึ่ง และในระบบการส่งคนและสินค้าของรถไฟนั้น มืองค์ประกอบ (Means) ที่ประกอบด้วย ราง หัวรถจักร เชื้อเพลิง ตู้บรรทุกคน

และสินค้า เจ้าพนักงานขับรถ เจ้าพนักงานภาคพื้นที่จะให้ความสะดวกและอำนวยความสะดวกตามเส้นทางที่รถไฟวิ่งผ่าน

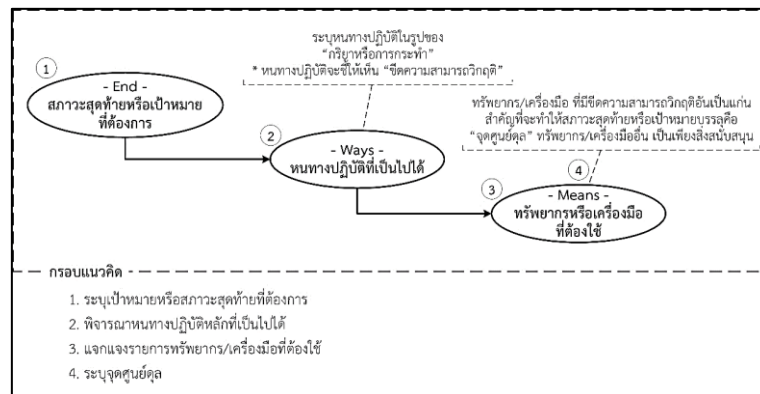
ขั้นตอนแรก ระบุเป้าหมายหรือสถานะสุดท้ายที่ต้องการ ในกรณีนี้คือ “การสร้างผลกำไรโดยการขนส่งผู้โดยสารและสินค้า”

ขั้นตอนที่ ๒ ระบุหนทางปฏิบัติที่จะทำให้มีคนและสินค้าที่ปลายทางตามเวลาที่กำหนด ในที่นี้คือ “การขนส่งด้วยรถไฟ” ด้วยเหตุนี้ “ความสามารถในการขนส่ง” จึงเป็น “ขีดความสามารถที่สำคัญยิ่งหรือขีดความสามารถวิกฤติ” ของระบบการเดินรถไฟนี้

ขั้นตอนที่ ๓ แจกแจงรายการทรัพยากรที่ต้องใช้เพื่อให้หนทางปฏิบัตินั้นเป็นไปได้ ในที่นี้คือ “ราง หัวรถจักร เชื้อเพลิง ผู้ขับรถทุกคนและสินค้า เจ้าพนักงานขับรถ และเจ้าพนักงานภาคพื้น”

ขั้นตอนที่ ๔ ค้นหาจุดศูนย์กลาง ด้วยการตรวจสอบว่าใครหรือสิ่งใดที่เป็นผู้กระทำหรือเป็นเจ้าของ หรือมี “ขีดความสามารถวิกฤติ” โดยแท้จริง หรือในที่นี้ก็คือ การมี “ความสามารถในการขนส่ง” พิจารณา ตาราง ตัวอย่างการวิเคราะห์ขีดความสามารถวิกฤติ และจุดศูนย์กลาง

ด้วยวิธีคิดนี้ Eikmeier มองว่า หัวรถจักร เป็นสิ่งเดียวที่มีขีดความสามารถวิกฤติของระบบ ซึ่งในที่นี้ก็คือ “ความสามารถในการขนส่ง” ดังนั้นหัวรถจักรจึงเป็น “จุดศูนย์กลาง” ของระบบการเดินรถไฟที่มีจุดประสงค์หรือเป้าหมายคือ “การสร้างผลกำไรโดยการขนส่งผู้โดยสารและสินค้า”^{๒๓} สิ่งอื่นที่เหลือเป็นเพียงทรัพยากรสนับสนุนของระบบ

ภาพที่ ๑๒ การค้นหาจุดศูนย์กลางจากกรอบแนวคิด End-Ways-Means

^{๒๓} ระบบเดียวกัน หากกำหนดเป้าหมายหรือสถานะสุดท้ายที่ต้องการต่างกัน จุดศูนย์กลางก็อาจแตกต่างกันตามไปด้วย

ทรัพยากรหรือเครื่องมือ	ความเกี่ยวข้องกับขีดความสามารถวิกฤติ “ความสามารถในการขนส่ง”
รางรถไฟ	ไม่มีความสามารถในการขนส่ง เพียงช่วยสนับสนุน ดังนั้นจึงไม่ใช่จุดศูนย์ดุล
หัวรถจักร	ทำหน้าที่ขับเคลื่อนขบวนรถ ดังนั้นหัวรถจักรจึงเป็นสิ่งที่มีความ “ขีดความสามารถวิกฤติ” ในตัวเอง หัวรถจักรจึงเป็น “จุดศูนย์ดุล” ของระบบนี้
เชื้อเพลิง	ไม่มีความสามารถในการขนส่งด้วยตัวเอง เป็นเพียงปัจจัยสำคัญที่ขาดไม่ได้ ดังนั้นเชื้อเพลิงจึงไม่ใช่จุดศูนย์ดุล
ตัวบรรทุกคนและสินค้า	ไม่มีความสามารถในการขนส่งด้วยตัวเอง ดังนั้นจึงไม่ใช่จุดศูนย์ดุล
เจ้าพนักงานขับรถ	เป็นปัจจัยสำคัญ แต่ตัวคนไม่ได้มีขีดความสามารถในการขนส่งได้ด้วยตัวเอง ดังนั้นจึงไม่ใช่จุดศูนย์ดุล
เจ้าพนักงานภาคพื้น	ไม่มีความสามารถในการขนส่ง เพียงช่วยสนับสนุน ดังนั้นจึงไม่ใช่จุดศูนย์ดุล

ตารางที่ ๑ แสดงตัวอย่างการวิเคราะห์ขีดความสามารถวิกฤติและจุดศูนย์ดุล

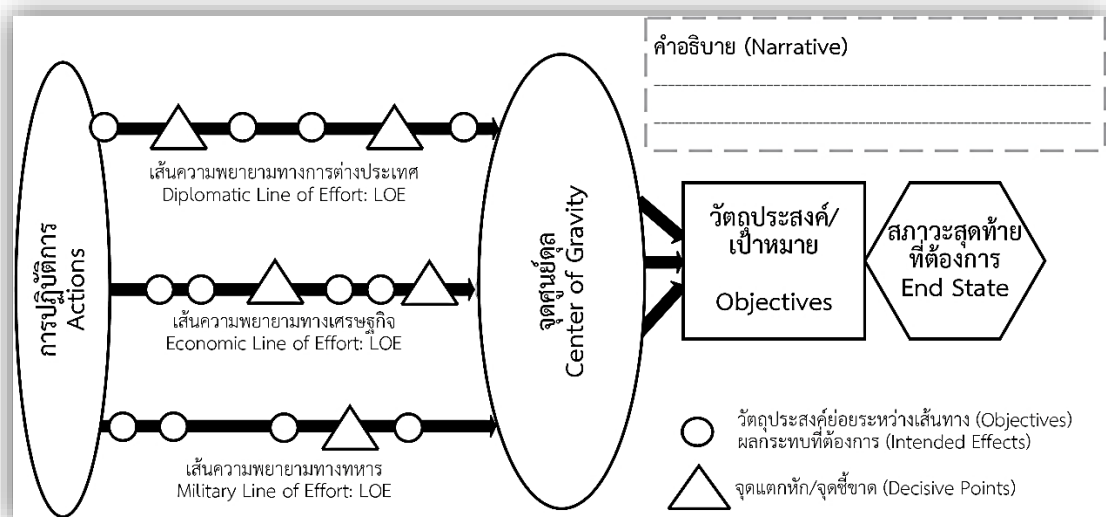
Eikmeier เชื่อมั่นว่าจุดศูนย์ดุลคือผู้กระทำหรือผู้แสดงบทบาทของขีดความสามารถวิกฤติที่ทำให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของภารกิจนั้น ๆ ดังนั้น จุดศูนย์ดุลจะระบุได้ ก็ต่อเมื่อขีดความสามารถวิกฤติถูกระบุออกมาได้ก่อน นอกจากนั้น Eikmeier มองว่าการระบุจุดศูนย์ดุลของฝ่ายเข้าศึกและฝ่ายเรานั้น ไม่ได้กระทำในห้วงเวลาเดียวกัน จุดศูนย์ดุลของฝ่ายเข้าศึกจะระบุในขั้นของการระบุปัญหา แต่จุดศูนย์ดุลของฝ่ายเรานั้น จะระบุในขั้นของการจัดทำแนวทางการปฏิบัติการ เหตุที่การระบุจุดศูนย์ดุลของศัตรูเกิดขึ้นก่อน นั้นเพราะว่า ในขั้นตอนการระบุปัญหา เรามองว่าปัญหาเป็นระบบ และระบบนั้นเป็นปฏิปักษ์ ดังนั้น ปัญหาจึงเท่ากับระบบที่เป็นปฏิปักษ์ การค้นหาจุดศูนย์ดุลในขั้นตอนระบุปัญหานี้จึงเป็นจุดศูนย์ดุลของฝ่ายศัตรูที่เป็นปฏิปักษ์ต่อฝ่ายเรา จากนั้นเมื่อรู้ปัญหา และได้แนวทางแก้ไขปัญหานั้นแล้ว ก็จะเข้าสู่ขั้นตอนการจัดทำแนวทางการปฏิบัติการหรือแนวทางที่จะแก้ปัญหา และจากแนวทางที่ใช้แก้ปัญหานั้นนั่นเองที่จะมี “ขีดความสามารถสำคัญยิ่งหรือขีดความสามารถวิกฤติ” ของฝ่ายเราแฝงอยู่ และนั่นนำไปสู่การระบุจุดศูนย์ดุลของฝ่ายเราออกมาได้ ดังนั้น ปัญหาเดียวกัน แต่หากเลือกแนวทางแก้ปัญหาก็แตกต่างกันไปแล้ว จุดศูนย์ดุลของฝ่ายเราก็จะแตกต่างกันออกไป โดยขึ้นอยู่กับว่าแนวทางปฏิบัติที่เลือก มีอะไรเป็น “ขีดความสามารถสำคัญยิ่งหรือขีดความสามารถวิกฤติ”

ผลลัพธ์ของการศึกษาและวิเคราะห์จุดศูนย์ถ่วงและปัจจัยวิกฤติ จะให้ประโยชน์กับเราสองประการสำคัญ คือ ประการแรก อะไรหรือสิ่งใดของระบบข้าศึกที่ควรโจมตี และประการที่สอง อะไรหรือสิ่งใดของระบบฝ่ายเราที่ควรป้องกัน ประโยชน์สองประการนี้ จะช่วยให้ฝ่ายเสนาธิการสามารถจัดลำดับความสำคัญ จัดสรรทรัพยากร จัดระเบียบ และจัดทำแนวทางการพยายามและแนวทางการปฏิบัติการโจมตีต่อจุดเปราะบางข้าศึก ในขณะที่เดียวกันก็ปิดช่องโหว่หรือช่องพรางช่องว่างฝ่ายตน นำมาซึ่งผลลัพธ์ที่ต้องการได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

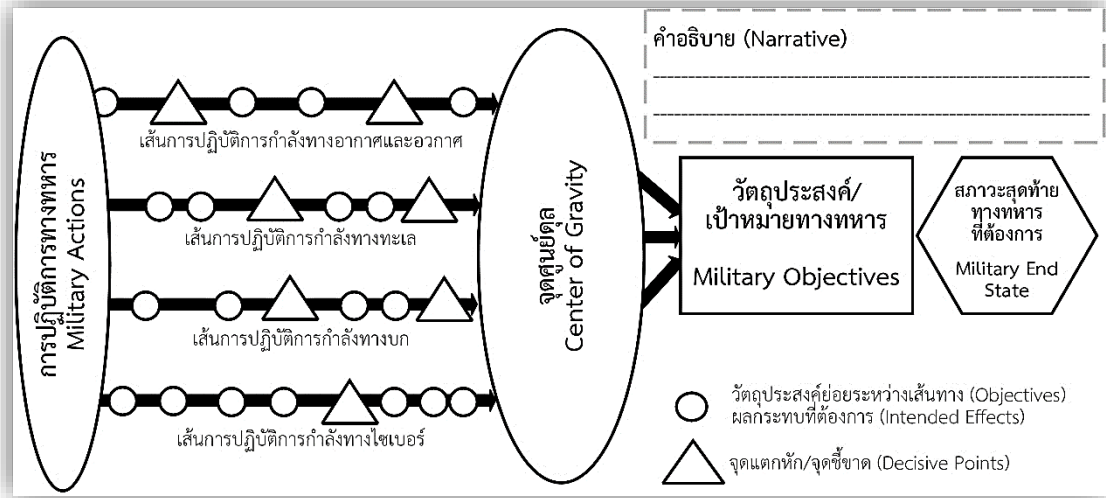
การจัดทำแนวทางการปฏิบัติการ (Operational Approach)

แนวทางการปฏิบัติการที่ผู้บังคับบัญชาและฝ่ายเสนาธิการระดับสูงทำขึ้นนั้น เป็นการอธิบายอย่างกว้าง ๆ ว่า จะเปลี่ยนสภาพแวดล้อมการปฏิบัติการ (Operational Environment: OE) จากเงื่อนไขที่มีอยู่ ไปเป็นเงื่อนไขที่ต้องการอย่างไร เนื้อหาหลักของการอธิบายคือการบอกถึงวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กองกำลังที่มาปฏิบัติการร่วมกันต้องทำให้บรรลุ เพื่อทำให้เกิดผลลัพธ์หรือผลกระทบที่นำไปสู่สถานะสุดท้ายที่ต้องการ

การกำหนดกรอบภารกิจ จะต้องชัดเจนและรัดกุม ระบุจุดประสงค์และภารกิจสำคัญที่ต้องทำให้สำเร็จ ด้วยหลักการตอบคำถาม “5W และ 1 Small H” ใคร ทำอะไร เมื่อไร ที่ไหน และทำไม ส่วนจะอย่างไรนั้นให้มองในภาพกว้าง ๆ เพื่อให้ฝ่ายเสนาธิการระดับรองมีความยืดหยุ่นเพียงพอ จะค้นหาหนทางปฏิบัติที่เหมาะสมกับบริบทและปัจจัยแวดล้อม และในการสื่อสารแนวทางการปฏิบัติการจะสามารถทำให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น หากนำเสนอในรูปแบบกราฟิกประกอบคำอธิบาย ดังแสดงใน ภาพที่ ๑๓ - ๑๔

ภาพที่ ๑๓ ตัวอย่างการนำเสนอแนวทางการปฏิบัติการในรูปแบบกราฟิกประกอบคำอธิบาย ระดับการใช้เครื่องมือพลังอำนาจของรัฐ

ภาพที่ ๑๔ ตัวอย่างการนำเสนอแนวทางการปฏิบัติการในรูปแบบกราฟิกประกอบคำอธิบาย ระดับเครื่องมือพลังอำนาจด้านการทหาร

จากรูปทั้งสองจะเห็นว่า การทำแนวทางการปฏิบัติการไม่ว่าในระดับใด จะต้องมีการกำหนดสถานะสุดท้ายและวัตถุประสงค์/เป้าหมายไว้เป็นหลักยึดเสมอ การออกแบบแนวทางการปฏิบัติการด้วยวิธีการเขียนเป็นเส้นปฏิบัติการ^{๒๔} (Line of Operation) และเส้นความพยายาม (Line of Effort) นี้ แนวคิดและการเขียนเส้นแต่ละเส้นของผู้บังคับบัญชาและฝ่ายเสนาธิการแต่ละคน อาจเขียนได้แตกต่างกันหลากหลายรูปแบบ แต่ไม่ว่าจะมีรูปแบบแตกต่างกันอย่างไร ทุก ๆ เส้นทางต้องมุ่งไปสู่วัตถุประสงค์/เป้าหมายและสถานะสุดท้ายที่กำหนดเดียวกัน

เส้นปฏิบัติการหรือเส้นความพยายามแต่ละเส้นจะเชื่อมโยงวัตถุประสงค์ย่อยระหว่างเส้นทางหรือผลกระทบที่ต้องการแต่ละห้วงเวลาแต่ละพื้นที่เข้าด้วยกัน และหากวัตถุประสงค์หรือผลกระทบทั้งหมดในแต่ละเส้นเป็นไปตามนั้น การปฏิบัติการโดยรวมของฝ่ายเราก็จะสามารถทำลายจุดศูนย์กลางของข้าศึก และนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดและสถานะสุดท้ายที่ฝ่ายเราอยากให้เป็น อย่างไรก็ตาม การศึกเต็มไปด้วยความไม่แน่นอน ในทุก ๆ เส้นปฏิบัติการและเส้นความพยายามที่เราวางแผน อาจต้องเจอกับสถานการณ์ที่เรียกว่าจุดแตกหักหรือจุดชี้ขาด (Decisive Point) ที่จะทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพลี่ยงพล้ำและนำไปสู่ความพ่ายแพ้ได้ การแผนแบบทางยุทธการที่ดีจึงต้องคำนึงถึงความเสี่ยงที่ซ่อนอยู่ในทุก ๆ เส้นปฏิบัติการและเส้นความพยายามที่ออกแบบ ทั้งจากปัจจัยของฝ่ายเรา ฝ่ายข้าศึก และจากสภาพแวดล้อม

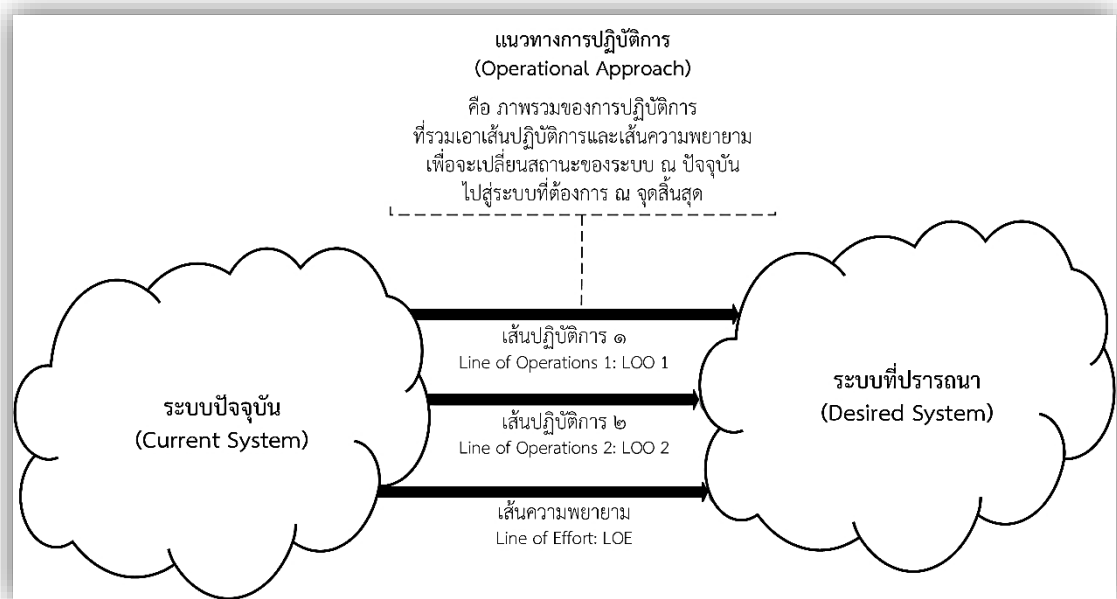
การจัดทำแนวทางการปฏิบัติการ จนถึงปัจจุบันนี้ ยังไม่มีสูตรสำเร็จที่ได้รับการยอมรับว่าดีที่สุด แต่ในทางปฏิบัติ การจัดทำแบบจำลองประกอบคำอธิบายและการนำเสนอ นั้น ได้รับความเชื่อมั่นและ

^{๒๔} บ้างใช้ว่า “เส้นการยุทธ”

ถูกนำไปใช้กับการฝึกทางทหารและการปฏิบัติการจริงอย่างกว้างขวาง นักศึกษาหลักสูตรการทัพอากาศ จึงควรทราบและควรฝึกฝนให้มีทักษะพื้นฐานในการทำแผนแบบทางยุทธการตามแนวทางนี้

การทำแผนแบบทางยุทธการและแนวทางการปฏิบัติการในทางปฏิบัติ (Making Operational Design and Operational Approach in practice)

การทำแผนแบบทางยุทธการในทางปฏิบัติ จะเริ่มจากการมองปัญหาเป็นระบบ วิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Current Environment) หรือระบบที่เป็นอยู่ ณ ปัจจุบัน (Current System) ว่าสถานะของปัญหา ณ ปัจจุบันนั้นเป็นเช่นไร จากนั้นสร้างแนวทางการปฏิบัติการเพื่อนำไปสู่สถานะสุดท้ายหรือระบบที่ต้องการให้เป็น (Desired Environment or Desired System) หรือกล่าวได้ว่าเป็นก็คือการสร้างมโนภาพของผู้บังคับบัญชาว่าการปฏิบัติการควรเปลี่ยนสถานะของระบบในสถานะปัจจุบันให้เป็นระบบที่ปรารถนาในสถานะสิ้นสุดด้วยเส้นปฏิบัติการและเส้นความพยายามอย่างไร

ภาพที่ ๑๕ บทบาทของแนวทางการปฏิบัติการในการเปลี่ยนแปลงปัจจัยหรือองค์ประกอบต่าง ๆ จากระบบ ณ ปัจจุบัน ไปสู่ระบบที่ปรารถนา

แนวทางการปฏิบัติการเป็นวิธีที่ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจสูงสุดเชื่อว่า เป็นแนวทางที่เครื่องมือพลังอำนาจแห่งชาติ และการดำเนินงานของทุกหน่วยเกี่ยวข้องควรใช้จัดการกับปัจจัยต่าง ๆ ที่ประกอบเป็นช่องว่างระหว่างระบบปัจจุบันและระบบที่ต้องการ การเน้นการคิดเชิงมโนทัศน์ การคิดเชิงวิเคราะห์ การคิดเชิงวิพากษ์การคิดเชิงกลยุทธ์ และการคิดสร้างสรรค์จะช่วยให้เข้าใจสภาพแวดล้อมการปฏิบัติการและปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผลลัพธ์ที่ได้จะเป็นรากฐานสำหรับแนวทางการวางแผนของหน่วยรองที่ดีต่อไป

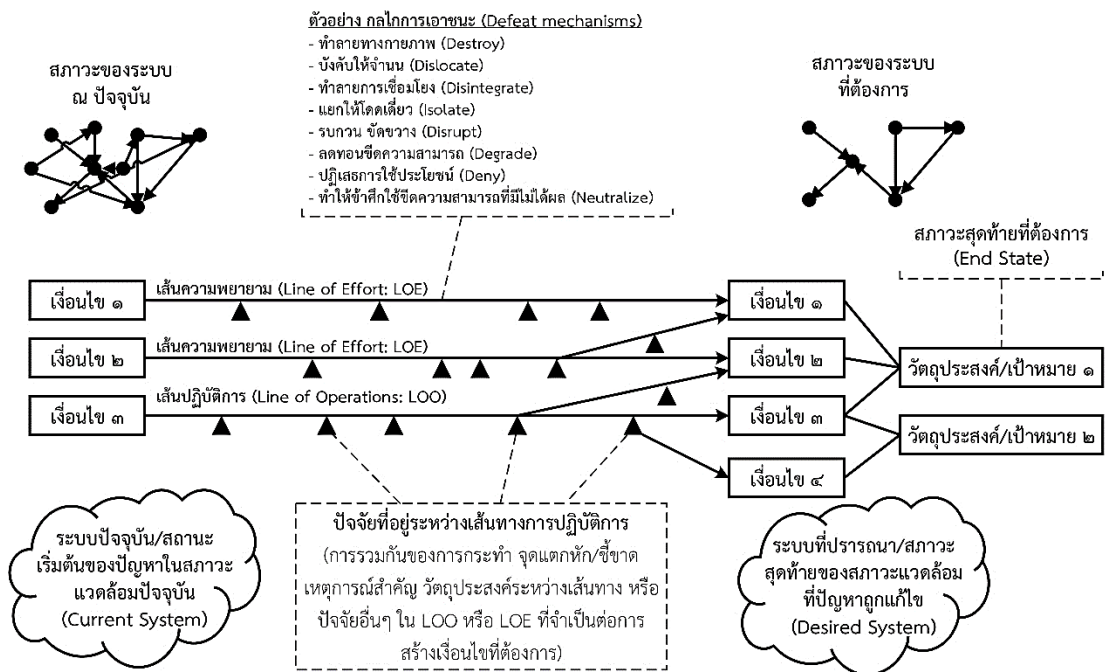
การออกแบบแนวทางการปฏิบัติการเป็นเรื่องของการจัดการการยุทธ์ (Arranging Operations) ที่ผสมผสานการใช้เครื่องมือต่าง ๆ เข้าโจมตีฝ่ายข้าศึกแบบพร้อมพริบ (Simultaneity attack) กับการโจมตีเป็นลำดับ (Sequential Operations) ให้ดีที่สุด โดยใช้ทรัพยากรเท่าที่จำเป็น เกิดความสิ้นเปลืองน้อยที่สุด แต่บรรลุวัตถุประสงค์เร็วที่สุด ภายใต้ความเสี่ยงที่ยอมรับได้ การออกแบบเส้นความพยายามและเส้นปฏิบัติการแต่ละเส้นจึงไม่แยกจากกันโดยเด็ดขาด ต้องมองหาความสอดคล้องและบูรณาการการปฏิบัติให้เกิดการสนับสนุน การส่งเสริม หรือการทักท้วงซึ่งกันและกัน

การกระทำที่จะใช้เปลี่ยนสถานะของระบบที่มีปัญหาในสภาวะแวดล้อมปัจจุบันไปเป็นสภาวะที่ต้องการมีด้วยกันหลากหลาย เรียกโดยรวมว่า “กลไกการเอาชนะ” (Defeat Mechanisms) ซึ่งในระดับเครื่องมือพลังอำนาจแห่งชาติภาพรวม (Strategic Level) ก็อาจใช้ต่างจากระดับปฏิบัติการของเครื่องมือด้านการทหาร เช่น หากพูดถึงเครื่องมือพลังอำนาจด้านการข่าวสาร กลไกการเอาชนะอาจเป็นการมีอิทธิพลทางความคิดต่อกลุ่มเป้าหมาย การตัดขาดการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร หากพูดถึงเครื่องมือพลังอำนาจด้านการเมืองและการต่างประเทศ กลไกการเอาชนะอาจเป็นการทำให้โดดเดี่ยวจากประชาคมโลก การตัดการสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ หรือหากพูดถึงเครื่องมือพลังอำนาจด้านเศรษฐกิจ กลไกการเอาชนะอาจเป็นการลงโทษด้วยมาตรการทางเศรษฐกิจ การตั้งกำแพงภาษี หรือการตัดความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากประเทศอื่น ๆ เป็นต้น ส่วนกลไกการเอาชนะทางทหาร ซึ่งเป็นประเด็นที่มุ่งเน้นศึกษาในหลักสูตรการทัพอากาศ และนิยมใช้ในการวางแผนทางทหาร ซึ่งหากเป็นการปฏิบัติการใช้กำลังในสงครามตามแบบทั่วไป จะมีด้วยกัน ๓ ประการ ที่จะกระทำต่อฝ่ายข้าศึก คือ ๑) การทำลายด้วยกำลังที่มุ่งกำจัดขีดความสามารถของกำลังรบด้วยความรุนแรงและเด็ดขาด (Destruction) ๒) การขัดขวางและค่อย ๆ ลิดรอนขีดความสามารถในการทำสงครามของกำลังรบและทรัพยากรข้าศึกไปที่ละส่วน (Attrition) และ ๓) การทำให้เหนื่อยล้า สูญเสียความมุ่งมั่น สูญเสียทรัพยากรหรือใช้ต้นทุนในการต่อสู้เกินกว่าจะยอมรับได้ (Exhaustion) แต่หากเป็นการทำสงครามนอกแบบ (Irregular warfare) กองกำลังที่อ่อนแอกว่าอาจเลือกที่จะทำลายความมุ่งมั่นหรือความตั้งใจที่จะต่อสู้ มากกว่าจะเข้าทำลายต่อกำลังรบหรือขีดความสามารถในการทำสงครามของศัตรูโดยตรง และกลไกในการเอาชนะก็อาจมีความซับซ้อนและผสมผสานใช้งานหลากหลายยิ่งขึ้น โดยกลไกที่พบเห็นใช้งานในการวางแผนทางทหารสำหรับการทำสงครามนอกแบบ ประกอบด้วย การทำลายด้วยการโจมตีโดยตรงทางกายภาพ (Destroy) การบังคับให้จำนน (Dislocate) การทำลายการเชื่อมโยง (Disintegrate) การแยกให้โดดเดี่ยว (Isolate) การรบกวนขัดขวาง (Disrupt) การลดทอนขีดความสามารถ (Degrade) การปฏิเสธการใช้ประโยชน์ (Deny) และการทำให้ข้าศึกไม่สามารถใช้ขีดความสามารถที่มีให้เกิดผลได้ (Neutralize)^{๒๕} ส่วนในภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการรักษาสันติภาพ ซึ่งสถานการณ์ไม่ได้รุนแรงถึงระดับต้องใช้กลไกการเอาชนะ ทหารก็จะพิจารณาใช้การบีบบังคับ

^{๒๕} Staff, Joint Chiefs of. Joint Planning. Joint Publication; 5-0. Washington, DC: Joint Chiefs of Staff, 2020. p IV-41 – IV-44.

หรือกดดัน (Compel) การเข้าควบคุมพื้นที่หรือหน่วยงาน (Control) การสร้างอิทธิพลทางความคิด ต่อกลุ่มเป้าหมาย (Influence) และการสนับสนุนหน่วยอื่น ๆ ในการทำหน้าที่ (Support) ซึ่งเป็นกลไกในการรักษาเสถียรภาพความมั่นคง (Stabilization Mechanisms) แทนกลไกการเอาชนะ

โดยสรุปแล้วการทำแผนแบบทางยุทธการและแนวทางการปฏิบัติการ เป็นการสื่อสารความซับซ้อนของยุทธศิลป์ในความคิดของผู้บังคับบัญชาและฝ่ายเสนาธิการระดับสูงออกมาให้ฝ่ายเสนาธิการระดับรองเข้าใจเป็นภาพเดียวกัน และสามารถนำเอาแนวทางดังกล่าวไปเป็นจุดตั้งต้นในการจัดทำแผนทางทหารหรือคำสั่งเผชิญสถานการณ์วิกฤติได้ตรงตามเจตนารมณ์ของผู้บังคับบัญชาและวัตถุประสงค์ที่ต้องการของหน่วยเหนือในระดับที่สูงขึ้นไป

รูปภาพ ๑๖ การออกแบบแนวทางการปฏิบัติการ

พัฒนาจาก *Planner's Handbook for Operational Design (2011)*

Figure VI-2. Operational Approach – The Basics

บทที่ ๕

เจตนาของผู้บังคับบัญชาทางทหาร และข้อแนะนำในการวางแผน (Commander's Intent and Planning Guidance)

เจตนาของผู้บังคับบัญชาเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง เพราะมันแสดงถึงวัตถุประสงค์และสถานะสุดท้ายทางทหารที่ผู้บังคับบัญชาต้องการ หากเจตนาชัดเจนและสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ กองกำลังที่ปฏิบัติการก็ แม้ไม่ได้รับคำสั่งเพิ่มเติมจะด้วยจากสาเหตุใด ๆ ก็ตาม หรือเพราะผลกระทบจากการกระทำก่อนหน้าไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ กองกำลังก็จะมีที่ยึดหยุ่นที่จะปรับการดำเนินกลยุทธ์เพื่อให้ได้ผลสอดคล้องไปกับเจตนาของผู้บังคับบัญชาได้

โดยทั่วไปเจตนาของผู้บังคับบัญชาและข้อแนะนำในการวางแผน ควรมีข้อมูลเบื้องต้นเพื่อให้ฝ่ายเสนาธิการใช้วิเคราะห์ภารกิจ ซึ่งประกอบด้วย ทิศทางและนโยบายในระดับยุทธศาสตร์ คำแนะนำและสั่งการของหน่วยเหนือ และแนวทางการวางแผนเบื้องต้นของผู้บังคับบัญชาทางทหาร ซึ่งอาจรวมถึงคำอธิบายของสภาพแวดล้อมการปฏิบัติการ คำจำกัดความของปัญหา แนวทางการปฏิบัติงาน ร่างเจตนาเบื้องต้นของผู้บังคับบัญชาทางทหาร และกระบวนการวิเคราะห์ข่าวกรองของสภาพแวดล้อมการปฏิบัติการร่วม

หากเจตนาและข้อแนะนำในการวางแผนชัดเจน ผลลัพธ์หลักของการวิเคราะห์ภารกิจ ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของการวางแผนการปฏิบัติการร่วมก็จะสามารถระบุกิจหลัก กิจแฝง จุดศูนย์กลางทั้งฝ่ายข้าศึกและฝ่ายตน รวมทั้งจุดต่อแหลม จุดเปราะบาง หรือจุดอ่อนที่สำคัญของแต่ละฝ่ายได้ ประมาณการและพันธกิจของฝ่ายเสนาธิการแต่ละสายงานในภาพรวม ได้แนวทางการยุทธ์ คำแถลงเจตนา และแนวทางการวางแผนของผู้บังคับบัญชาที่สมบูรณ์ รวมทั้งหัวข้อข่าวสารสำคัญยิ่ง ที่จำเป็นต้องใช้ในการตัดสินใจของผู้นำนัดบัญชา (Commander's Critical Information Requirements: CCIR)

หัวข้อและแบบมาตรฐานในการจัดทำเจตนาของผู้บังคับบัญชาและข้อแนะนำ ในการวางแผน

เพื่อให้เกิดความง่ายในการปฏิบัติ การจัดทำหัวข้อและแบบมาตรฐานให้ผู้บังคับบัญชาและฝ่ายเสนาธิการระดับสูงใช้เป็นเครื่องมือให้ข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการวางแผนของฝ่ายเสนาธิการระดับรองนั้นมีความจำเป็น ตัวอย่างหัวข้อและแบบมาตรฐานในระดับของการปฏิบัติการของกำลังทางอากาศที่นิยมใช้งานโดยทั่วไป ดังแสดงใน ภาพที่ ๑๗

 <p>คำสั่งศูนย์บัญชาการทหารกองทัพบก (เฉพาะ) ที่ / เรื่อง คำแนะนำการปฏิบัติการ ฉบับที่ ... / ...</p> <p>อ้างถึง (คำสั่ง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง)</p> <p>หน่วยปฏิบัติ (นชต.ศบท.น้ำเงิน)</p> <p>๑. สถานการณ์ (ความเป็นมา และแนวโน้มของสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง)</p> <p>๑.๑ เจตนารมณ์ของหน่วยเหนือ (วัตถุประสงค์/เป้าหมาย วิธีการ และสภาวะสุดท้ายที่ต้องการทางยุทธศาสตร์)</p> <p>๑.๒ ฝ่ายตรงข้าม (ขีดความสามารถ เจตนารมณ์ หนทางปฏิบัติที่เป็นไปได้มากที่สุด และหนทางปฏิบัติที่อันตรายที่สุด และคาดการณ์การปฏิบัติของฝ่ายตรงข้าม)</p> <p>๒. ภารกิจ (ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อใด เพื่ออะไร อย่างไร ครอบคลุมการปฏิบัติ หรือ แผน/คำสั่งยุทธการ ที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับแนวความคิดในการปฏิบัติของกองทัพบก (Concept of Operations))</p> <p>๓. แนวทางการใช้กำลัง</p> <p>๓.๑ เจตนารมณ์ของ ผบ.ศบท.น้ำเงิน (วัตถุประสงค์/เป้าหมาย วิธีการ และสภาวะสุดท้ายที่ต้องการทางทหาร)</p>	<p>๓.๒ ความพยายามหลักของการใช้กำลัง (ตามลำดับความสำคัญของวัตถุประสงค์/เป้าหมายหรือกิจ)</p> <p>๓.๓ ผลกระทบจากการปฏิบัติที่ต้องการ</p> <p>๓.๔ สัดส่วนการใช้กำลัง (กำลังทางบก ทางทะเล ทางอากาศ ทางอวกาศ และทางไซเบอร์)</p> <p>๓.๕ คำแนะนำในการวางแผน (ถ้ามี)</p> <p>๓.๖ คำแนะนำในการป้องกันทางอากาศ (ถ้ามี)</p> <p>๓.๗ คำแนะนำทางด้านการข่าว การลาดตระเวน และการเฝ้าตรวจ (Intelligence, Surveillance and Reconnaissance : ISR) (ถ้ามี)</p> <p>๓.๘ คำแนะนำในการปฏิบัติต่อเป้าหมายยุทธศาสตร์ในระยะเวลาจำกัด (Time Sensitive Target : TGT) (ถ้ามี)</p> <p>๓.๙ การประเมินความเสี่ยง</p> <p>๓.๑๐ กฎการใช้กำลัง</p> <p>๓.๑๑ ความต้องการข่าวสารสำคัญ (ถ้ามี)</p> <p>๔. การบูรณาการและการส่งกำลังบำรุง</p> <p>๕. การบังคับบัญชาและการติดต่อสื่อสาร</p> <p>๖. คำแนะนำเพิ่มเติม (ถ้ามี)</p> <p>สั่ง ณ วันที่ (เดือน พ.ศ. (เลขปี พ.ศ)) พล.อ./พล.ร.อ./พล.อ. (ชื่อ-สกุล) ผบ.ศบท.</p>
--	---

ภาพที่ ๑๗ ตัวอย่างแบบมาตรฐานของคำสั่งศูนย์บัญชาการทหารกองทัพบก ในการให้คำแนะนำการปฏิบัติการ

จากตัวอย่างแบบมาตรฐานของคำสั่งศูนย์บัญชาการทหารกองทัพบก ในการให้คำแนะนำการปฏิบัติการณ์นั้น มีประเด็นสำคัญที่ควรกล่าวถึง ดังนี้

หัวข้อคำสั่ง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่ใช้ในการอ้างอิงจะเป็นข้อมูลเอกสารจากหน่วยเหนือหรือหน่วยต้นที่ได้จัดทำไว้ก่อนหน้า เช่น นโยบายการป้องกันประเทศ และแผนเผชิญเหตุ ซึ่งจัดเป็นเอกสารที่ผ่านกระบวนการวางแผนไว้แล้วอย่างรอบคอบ หรือจะเป็นการสั่งการด้วยวาจาจากผู้มีอำนาจรับผิดชอบในระดับที่สูงขึ้นไปขณะเผชิญสถานการณ์วิกฤติเฉพาะหน้าก็ได้ ซึ่งในที่นี้ก็คือนโยบายและคำแนะนำจากผู้บังคับบัญชาหรือผู้นำสูงสุดในระดับยุทธศาสตร์ (Strategic Policy and Guidance)

หัวข้อสถานการณ์ จะเป็นพื้นที่สำหรับให้ข้อมูลความเป็นมาและสถานการณ์แวดล้อม ที่แสดงให้เห็นถึงตัวแสดงและปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยในสถานการณ์ดังกล่าว ผู้บังคับบัญชาจะให้เจตนารมณ์ของหน่วยเหนือที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์/เป้าหมาย วิธีการ และสภาวะสุดท้ายที่ต้องการ รวมทั้งประมาณการเบื้องต้นเกี่ยวกับขีดความสามารถ เจตนารมณ์ หนทางปฏิบัติที่เป็นไปได้มากที่สุด และที่อันตรายที่สุด และคาดการณ์หนทางการปฏิบัติของฝ่ายตรงข้ามในสเกลระดับยุทธศาสตร์ เพื่อให้ฝ่ายเสนาธิการในระดับรองใช้เป็นกรอบและเป็นแนวทางในการวางแผนต่อไป

หัวข้อภารกิจ จะให้ข้อมูลด้วยการตอบคำถาม “ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อใด เพื่ออะไร อย่างไร” (5W+1 Small H: Who What Where When Why and How) ครอบคลุมการปฏิบัติการ

ซึ่งหากให้ข้อมูลครบถ้วน การปฏิบัติจะมีความชัดเจน รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ ในส่วนของ Small H หมายถึงการให้ข้อมูลว่าทำ “อย่างไร” นั้น จะต้องไม่ทำให้เกิดกรอบหรือการบีบบังคับที่ขาดความยืดหยุ่นจนเป็นเหตุให้ฝ่ายเสนาธิการระดับรองไม่สามารถใช้กระบวนการคิดและวิจรรณญาณของตนจัดทำแผนหรือคำสั่งทางยุทธการที่มีความสร้างสรรค์ออกมาได้

หัวข้อแนวทางการใช้กำลัง จะเป็นพื้นที่ที่ผู้บังคับบัญชาสูงสุดทางทหาร (ผู้บัญชาการศูนย์บัญชาการทางทหาร) แปลงวัตถุประสงค์/เป้าหมาย วิธีการ และสภาวะสุดท้ายที่ระดับยุทธศาสตร์หรือหน่วยเหนือต้องการ มาเป็นวัตถุประสงค์/เป้าหมาย วิธีการ และสภาวะสุดท้ายของระดับตน ระบุความพยายามหลักของการใช้กำลัง ผลกระทบจากการปฏิบัติที่ต้องการ รวมถึงสัดส่วนการใช้กำลัง

หัวข้อคำแนะนำ หากมีคำแนะนำในการวางแผน คำแนะนำในการป้องกันทางอากาศ คำแนะนำในการปฏิบัติต่อเป้าหมายยุทธศาสตร์ในระยะเวลาจำกัด (Time Sensitive Target : TGT) เช่น การตรวจพบเรือดำน้ำพลังงานนิวเคลียร์หรือเครื่องบินทิ้งระเบิดทางยุทธศาสตร์ในพื้นที่ปฏิบัติการ หรือคำแนะนำทางด้านการข่าว การลาดตระเวน และการเฝ้าตรวจ ที่ผู้บังคับบัญชาต้องการมุ่งเน้น ว่าควรให้ความสำคัญกับการใช้เซ็นเซอร์ในการหาข่าว การลาดตระเวน และเฝ้าตรวจในเรื่องใดหรือมีสัดส่วนน้ำหนักอย่างไร เพื่อให้ได้คำตอบหรือข้อเท็จจริงเพื่อพิสูจน์สมมติฐานที่ตั้ง หรือเพื่อช่วยในการตัดสินใจในเรื่องสำคัญ ก็จะใช้พื้นที่ส่วนนี้ในการระบุ

หัวข้อการประเมินความเสี่ยง เป็นหัวข้อสำคัญที่ใช้ในการสื่อสารว่า ณ ความเสี่ยงนั้นอาจทำให้เกิด “การแตกหัก” หรือ “การผกผัน” ของการยุทธขึ้นได้ ฝ่ายเสนาธิการระดับรองจะได้ทราบถึงความสำคัญและใช้ความคิดพิจารณา ณ จุดนั้นอย่างถี่ถ้วน

หัวข้อกฎการใช้กำลัง เป็นหัวข้อที่ผู้บังคับบัญชาใช้นั้นย้ำให้การวางแผนการปฏิบัติการอยู่ในกรอบที่กำหนด เพราะการฝ่าฝืนกฎการใช้กำลังจะผูกโยงเข้ากับระเบียบกติการะหว่างประเทศ และความชอบธรรมสากล อันอาจเป็นเหตุให้รัฐพ่ายแพ้ในทางยุทธศาสตร์ได้

หัวข้อความต้องการข่าวสารสำคัญ เป็นพื้นที่ให้ผู้บังคับบัญชาระดับสูงที่ผู้บังคับบัญชาต้องการทราบ ซึ่งข้อมูลข่าวสารดังกล่าว นั้น จะมีผลอย่างยิ่งต่อการตัดสินใจในประเด็นสำคัญของการยุทธในพื้นที่ส่วนนี้จะบอกเพียงข้อมูลข่าวสารสำคัญที่ต้องการทราบ จะไม่ระบุวิธีการในการค้นหาให้ได้มา เพื่อให้ฝ่ายเสนาธิการระดับรองสามารถพิจารณาและจัดสรรทรัพยากรในการค้นหาได้เหมาะสมกับสภาพข้อเท็จจริงของสถานการณ์และหน่วยผู้ปฏิบัติ (ในสถานการณ์วิกฤติ โดยเฉพาะการสงคราม ความต้องการข้อมูลข่าวสารจะมีมากเกินขีดความสามารถในการค้นหาเสมอ จึงมีความจำเป็นที่ฝ่ายเสนาธิการด้านการข่าวต้องจัดลำดับความสำคัญของหัวข้อข่าวสารที่ต้องการค้นหา และจัดสรรทรัพยากรที่มีเพื่อตอบสนองต่อความต้องการดังกล่าวให้เหมาะสม)

กล่าวโดยสรุป เจตนารมณ์ของผู้บังคับบัญชาและข้อแนะนำในการวางแผนเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง เพราะเป็นการบอกถึงวัตถุประสงค์/เป้าหมาย วิธีการ และสภาวะสุดท้ายทางทหารที่ผู้บังคับบัญชาต้องการ หากชัดเจน แผนหรือคำสั่งยุทธการที่ฝ่ายเสนาธิการทำในส่วนของรายละเอียด ก็จะตรงตามความมุ่งหมายของผู้บังคับบัญชา สอดคล้องกับวัตถุประสงค์/เป้าหมายในระดับยุทธศาสตร์ หากมีเหตุ

ให้กองกำลังที่ปฏิบัติการกิจไม่ได้รับคำสั่งเพิ่มเติม หรือถูกตัดการติดต่อสื่อสาร (จะด้วยจากสาเหตุใด ๆ ก็ตาม หรือเพราะผลกระทบจากการกระทำก่อนหน้าไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้) กองกำลังก็จะยังมีความยืดหยุ่นที่จะปรับการดำเนินกลยุทธ์ด้วยตนเอง เพื่อให้ได้ผลสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของผู้บังคับบัญชา และกลยุทธ์นั้นจะไม่ส่งผลเสียหายต่อภาพรวมของการปฏิบัติการหรือภาพรวมในทางยุทธศาสตร์

บทที่ ๖

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

พิชัยสงครามซุนวูก้าวไวในหลักการนำทัพว่า “ผู้นำที่มีความสามารถจะไม่พบสิ่งที่ยากกว่านี้ในสงคราม เพราะท่านเหล่านั้นเตรียมแผนไว้ล่วงหน้าแล้ว ท่านพร้อมที่จะพบกับเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ทุกอย่าง ท่านรู้ว่าสถานการณ์เช่นไรส่งผลดีหรือส่งผลเสียต่อฝ่ายเราและฝ่ายข้าศึก รู้ว่าท่านมีความสามารถแค่ไหน และสามารถจะปฏิบัติการได้ยาวนานเพียงใด ชัยชนะคือผลลัพธ์ธรรมชาติของความรู้และการปฏิบัติของท่านเหล่านั้น”^{๒๖} ผู้บังคับบัญชาและฝ่ายเสนาธิการที่ดี จึงต้องมีความละเอียดรอบคอบในกระบวนการคิด การแผนแบบทางยุทธการ และการวางแผนทางทหารเพื่อหลีกเลี่ยงความผิดพลาดแม้เพียงเล็กน้อย ผู้บังคับบัญชาและฝ่ายเสนาธิการที่ดี ต้องไม่ละเลยที่จะทำให้ตนเองคู่ควรกับตำแหน่งและความรับผิดชอบที่มีอยู่ ทำหน้าที่มิใช่เพื่อเกียรติยศและชื่อเสียงของตน หากแต่เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและความอยู่ดีมีสุขของประชาชน

ผู้เขียนหวังว่าเอกสารแนะนำความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับยุทธศิลป์และการแผนแบบทางยุทธการฉบับนี้ จะช่วยให้นักศึกษาวิทยาลัยการทัพอากาศพลเรือนหน่วยนอกและนักศึกษาจากมิตรประเทศเข้าใจสิ่งที่ผู้บังคับบัญชาและฝ่ายเสนาธิการทางทหารต้องปฏิบัติ และเป็นกำลังสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนสร้างความเข้าใจให้กับบุคคลอื่น ๆ ถึงสิ่งที่ทหารต้องทำเพื่อให้ประเทศชาติผ่านพ้นสถานการณ์วิกฤติไปได้

“There is no avoiding war; it can only be postponed to the advantage of others.”

Niccolo Machiavelli, *The Prince*, 1513

“โลกไม่อาจหลีกเลี่ยงสงคราม มันเพียงสามารถเลื่อนออกไปเพื่อประโยชน์อื่น”

นิโคโล มาเคียเวลลี

^{๒๖} พีรพล สงนุ้ย, พันโท. *คัมภีร์สงครามซุนวู*. กรุงเทพมหานคร: Bangkok: Higher Press, ๒๕๔๘. หน้า ๔๒.

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กานต์ มงคลบายศรี, น. (๒๕๕๙). *เอกสารทางวิชาการกระบวนการแสวงหาคัดกรองใจทางทหาร (Military Decision Making Process)*. โรงเรียนเสนาธิการทหารอากาศ, กองทัพอากาศ. กรุงเทพมหานคร.
- จอม รุ่งสว่าง, น. (๒๕๕๘). *ตำราพิชัยสงคราม SUNTzu ๑๓ บทไม่ตาย*. โรงเรียนเสนาธิการทหารอากาศ, กองทัพอากาศ.
- จักรวาล ศรีสุวรรณ, น. (๒๕๕๘). *ยุทธศิลป์ และการออกแบบการยุทธ์*. โรงเรียนเสนาธิการทหารอากาศ, กองทัพอากาศ.
- ชนันท์ รัตน์อุบล, น. (๒๕๕๘). *คู่มือการยุทธ์ (Operational Manual)*. เอกสารทางวิชาการ. กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ, กองทัพอากาศ.
- นส.ปร.๓-๐๒. (๒๕๕๙). *ยุทธศิลป์และการออกแบบทางยุทธการ*. สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.
- พีรพล สมน้อย, พ. (๒๕๕๘). *คัมภีร์สงครามซุนวู*. กรุงเทพมหานคร: Bangkok: Higher Press.
- ยุทธนาสินธุ์ ศรีนัฐรัตน์เดชา, พ. (๒๕๕๙). *หลักการ และแนวคิด การจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ*. *วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, Vol. 7 No. 1 (2016): January - April, 21-30.*
Retrieved from <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/ndsijournal/article/view/57428/47591>
- รถทอง, ร. (๒๕๖๑). *พลังอำนาจแห่งชาติ*. Retrieved from http://jofare.blogspot.com/2018/03/blog-post_57.html
- สุรพัฒน์ เทียมเทียบรัตน์, น. (๒๕๕๘). *แผนแบบทางยุทธการ (Operational Design)*. โรงเรียนเสนาธิการทหารอากาศ, กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ, กองทัพอากาศ. กรุงเทพมหานคร.

ภาษาต่างประเทศ

- Washington, J. O. P. J. C. o. S. (2006). *Joint operation planning*. Washington, DC: Joint Chiefs of Staff.
- Tyler, B. J. (2014). *Intelligence and design : thinking about operational art*. Maxwell Air Force Base, Alabama: Air University Press, Air Force Research Institute.
- Townsend, S. (2017). Joint Publication 5-0, Joint Planning. *Joint force quarterly*(87), 122-123.
- Strange, J., & Hopgood, M. T. (2003). *Centers of Gravity and Critical Vulnerabilities: Building on the Clausewitzian Foundation So That We Can All Speak the Same Language*: DIANE Publishing Company.
- Staff, J. C. o. (2020). *Joint Planning*. Washington, DC: Joint Chiefs of Staff.
- Staff, J. C. o. (2017). *Joint planning*. Washington, D.C: Joint Chiefs of Staff.
- Reilly, J. M. (2012). *Operational design : distilling clarity from complexity for decisive action*. Maxwell Air Force Base, AL: Air Force Research Institute, Air University Press.
- Reilly, J. M. (2010). *Operational design : shaping decision analysis through cognitive vision* (3rd ed.). Maxwell AFB, Ala: Air Command and Staff College ACSC, Department of Joint Warfare Studies.
- Malaver, L. (2021). It is time for the United States to ratify UNCLOS (United Nations Convention on the Law of the Sea).
- Graves, T., & Stanley, B. E. (2013). Design and operational art: a practical approach to teaching the army design methodology. *Military review*, 93(4), 53.
- Fùxīng, Z. W. (2022). Great Rejuvenation of the Chinese Nation. Retrieved from <https://www.strategictranslation.org/glossary/great-rejuvenation-of-the-chinese-nation>. Retrieved 5 June 2023, from The Center for Strategic Translation <https://www.strategictranslation.org/glossary/great-rejuvenation-of-the-chinese-nation>
- Fowler, C. W. (2002). *Center of Gravity - Still Relevant After All These Years*.
- Dale C. Eikmeier, C. (2017). The Center of Gravity Still Relevant After All These Years. *MILITARY REVIEW ONLINE EXCLUSIVE*, May. Retrieved from https://www.academia.edu/36210763/The_Center_of_Gravity_Still_Relevant_After_All_These_Years
- Crabb, A. L. (2022). Toward Military Design: Six Ways the JP 5-0's Operational Design Falls Short. *Joint Force Quarterly : JFQ*(105), 99-104.

Cohen, T. A. K. a. E. A. (1993). *Gulf War Air Power Survey Volume II Operations and Effects and Effectiveness*. Washington DC: U.S. Government Printing Office.

Boas, G. v. E. (2018). *Sun Tzu and the Rules of Victorious Warriors*. Paper presented at the The Making of the Humanities VII, University of Amsterdam.

<https://suntzu.squaringthecircles.com/MakeTheRules.php>

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - สกุล

นาวาอากาศเอก ธันยวัต ชูส่งแสง

ประวัติการศึกษา

ปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต วิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์ โรงเรียนนายเรืออากาศ

ปริญญาโท Master of Technology Management, UNSW (ออสเตรเลีย)

นายทหารชั้นผู้บังคับฝูง รุ่นที่ ๑๐๘ โรงเรียนนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ

หลักสูตร International Intelligence Application Officer (สหรัฐฯ)

หลักสูตร National Intelligence / Intelligence Analyst / Intelligence Support to Multinational Operations (สหรัฐฯ)

หลักสูตร Theoretical and Applied Analysis (German Mobile Course), BND

หลักสูตร Defense Intelligence Research and Analysis (Australian Mobile Course)

หลักสูตร Mobile International Defense Management Course (United States Mobile Course), NPS

หลักสูตรเสนาธิการทหารอากาศ รุ่นที่ ๕๗

หลักสูตรเสนาธิการทหารอากาศ อินโดนีเซีย

หลักสูตรการทัพอากาศ สหรัฐอเมริกา

ประวัติการทำงาน

นักบินประจำหมวดบิน ๓ ฝูงบิน ๒๐๓ กองบิน ๒ กองพลบิน ๑ กองบัญชาการยุทธทางอากาศ

นายทหารข่าวกรองการรบ แผนก ๘ กองข่าว กรมข่าวทหารอากาศ

รองหัวหน้าแผนก ๘ กองข่าว กรมข่าวทหารอากาศ

รองหัวหน้าแผนก ๑ กองข่าวกรองยุทธวิธี กรมข่าวทหารอากาศ

หัวหน้าแผนก ๑ กองข่าวกรองยุทธวิธี กรมข่าวทหารอากาศ

อาจารย์กองวิชาทหารและเสนาธิการกิจ/กองการศึกษา โรงเรียนเสนาธิการทหารอากาศ

หัวหน้ากอง กองการปกครอง โรงเรียนนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง

ผู้อำนวยการ โรงเรียนนายทหารชั้นผู้บังคับหมวด

รองผู้อำนวยการ กองวิชาทหารและเสนาธิการกิจ โรงเรียนเสนาธิการทหารอากาศ

รองผู้อำนวยการ กองการศึกษา วิทยาลัยการทัพอากาศ

ราชการพิเศษ/ราชการชายแดน ในประเทศและต่างประเทศ

ผู้สังเกตการณ์ทางทหารสหประชาชาติ ประเทศบรูไน ปี ๔๗

นายทหารข่าว กองกำลังทางอากาศเฉพาะกิจที่ ๙ ปี ๔๙

นายทหารข่าว กองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายใน ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปี ๕๐

นายทหารกรรมวิธีข้อมูลด้านการข่าว ศูนย์ปฏิบัติการข่าวกรองทางอากาศ เฉพาะกิจ
กองกำลังทางอากาศเฉพาะกิจที่ ๙ กองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค ๔ ปี ๕๐